

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.llyw.cymru

Tai amfeddiannaeth: Canllaw Ymarfer

Mawrth 2017

Mae'r Canllaw Ymarfer hwn yn seiliedig ar waith a wnaed ar ran Llywodraeth Cymru gan Opinion Research Services a Lavender & Wilson

OGL © Hawlfraint y Goron 2017 WG27570 ISBN digidol 978-1-4734-9184-7

Cynnwys

1. Cyflwyniad	4
Pwrrpas y Canllaw hwn	4
HMOs yng Nghymru	4
2. Y Fframwaith Cyfreithiol	6
Cynllunio	6
Pwerau ynghylch ymddygiad gwrthgymdeithasol	9
Trwyddedau Gorfodi ac Ychwanegol	12
3. Arfer Da	15
Pwrrpas y bennod hon	15
Mentrau Prifysgolion a Myfyrwyr	15
Mentrau 'Town and Gown'	21
Cynlluniau Achredu Landlordiaid	24
Gweithio mewn Partneriaeth – trwyddedu dethol	26
Delio ag ymddygiad gwrthgymdeithasol	28
Mynd i'r afael â Throseddau	33
Delio â pharcio ar y stryd/cludiant	35
Rheoli byrddau gosod	36
4. Darllen Pellach	37

1. Cyflwyniad

Pwrrpas y canllaw hwn

1.1 Mae'r canllaw hwn yn ddogfen ategol i *Tai amlfeddiannaeth: Arolwg a Chasglu Tystiolaeth*¹, adroddiad sy'n cyflwyno canfyddiadau astudiaeth a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru ar effaith crynadau tai amlfeddiannaeth (HMOs) ar gymunedau lleol mewn ardaloedd penodol yng Nghymru. Roedd y rhan fwyaf o'r ardaloedd lle ceir crynadau yn yn ardaloedd lle ceir nifer fawr o HMOs myfyrwyr. Mae'r canllaw hwn yn ystyried yn arbennig arferion sy'n cael eu mabwysiadu mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol, sefydliadau addysg uwch, Undebau Myfyrwyr, yr heddlu ac asiantaethau eraill mewn ardaloedd lle mae niferoedd uchel o fyfyrwyr.

1.2 Pwrrpas y canllaw hwn yw hyrwyddo'r ymarfer da sydd wedi'i fabwysiadu yng Nghymru, Gogledd Iwerddon a Lloegr ac sydd wedi arwain at ganlyniadau cadarnhaol o ran rheoli HMOs, er mwyn galluogi awdurdodau lleol yng Nghymru i wneud penderfyniadau deallus ar yr hyn sydd fwyaf addas i'w hardal gan gymryd i gyfrif amgylchiadau lleol. Mae'r canllaw hwn yn rhoi disgrifiad bras hefyd o'r fframwaith cyfreithiol ynghylch HMOs a materion cysylltiedig.

HMOs yng Nghymru

1.3 Mae Tai amlfeddiannaeth (HMOs) yn darparu ffynhonnell llety i grwpiau penodol yn cynnwys myfyrwyr sy'n preswyllo dros dro mewn cymdogaeth ac unigolion a/neu deuluoedd bychan sy'n methu fforddio llety hunangynhaliol. Gall pryderon godi ynghylch rheolaeth HMOs oherwydd natur dros dro llawer o denantiaethau, gyda nifer fawr o breswylwyr sydd ag incwm isel a/neu sy'n perthyn i grwpiau hyglwyf, y defnydd dwys o gyfleusterau a rennir, a diffyg rhyngweithio rhwng preswylwyr a allai fod yn ddieithriaid llwyr. O ganlyniad, yn gyffredinol, bydd defnydd o dŷ fel HMO yn fwy dwys na defnydd ohono fel un aelwyd. Yn ogystal ag effeithio ar y preswylwyr mewn HMO, gall hyn hefyd effeithio ar y gymdogaeth ehangach ac mae hyn yn fwy tebygol o ddigwydd mewn mannau ble mae nifer sylweddol o enghreifftiau o eiddo o'r fath.

1.4 Dangosodd yr *Adolygiad* mai cymharol brin yw'r crynadau HMOs yng Nghymru. Fe'u ceir yn bennaf mewn pedair dinas a thref ag iddynt hen brifysgolion (Caerdydd, Abertawe, Aberystwyth a Bangor), gyda chrynodadau llai yn Rhondda Cynon Taf (yng nghyffiniau campws Prifysgol De Cymru yn Nhrefforest) ac yn Wrecsam (yn fwy oherwydd aelwydydd dros dro na myfyrwyr).

1.5 Lle ceir crynadau mawr o HMOs, mae'r Adolygiad yn cadarnhau problemau cyffredin, gan gynnwys:

- Niwed i gydlyniad cymdeithasol â lefelau uwch o breswylwyr dros dro a llai o aelwydydd tymor hir a theuluoedd sefydledig, sy'n arwain yn y tymor hir at gymunedau sydd ddim yn gytbwys nac yn hunangynhaliol;

¹ www.gov.wales/topics/planning/planningresearch/publishedresearch/houses-in-multiple-occupation-final-report/?lang=cy

- Daw mynediad i'r ardal i berchnogion preswyl a phrynwyr tro cyntaf yn llawer anoddach oherwydd cynnydd ym mhrisiau tai a chystadleuaeth gan landlordiaid, â lleihad yn nifer y cartrefi teuluol;
- Cynnydd mewn ymddygiad gwrthgymdeithasol, sŵn, byrgleriaeth a throseddau eraill;
- Lleihad yn ansawdd yr amgylchedd lleol a'r strydolwg o ganlyniad i ragor o sbwriel a thipio anghyfreithlon, llai o atgyweirio ac arwyddion gosod tai mynych;
- Newid yng nghymeriad ardal yn sgil tuedd am niferoedd cynyddol o siopau prydau parod, siopau bwyd disgownt, asiantaethau gosod tai;
- Rhagor o bwysau ar barcio;
- Llai o gyfleusterau cymunedol i deuluoedd a phlant, ac yn benodol, pwysau ar ysgolion oherwydd lleihad yn nifer y disgyblion.

2. Y Fframwaith Cyfreithiol

Cynllunio

Diffinio HMOs - Gorchymyn Dosbarthiadau Defnydd

2.1 O dan ddeddfwriaeth gynllunio² mae'r gofyn i gael caniatâd cynllunio yn ymwneud â newid defnydd adeiladau neu dir, yn ogystal â gwaith adeiladu newydd. Mae Gorchymyn Cynllunio Gwlad a Thref (Dosbarthiadau Defnydd) 1987 (fel y'i diwygiwyd)³ yn rhoi defnyddiau gwahanol o dir ac adeiladau mewn categorïau gwahanol, neu 'dosbarthiadau defnydd' fel y'u gelwir. Nid oes angen caniatâd cynllunio i newid defnydd o fewn dosbarth. Hefyd, ceir darpariaethau ar wahân sy'n caniatáu newid defnydd rhwng rhai dosbarthiadau yn y Gorchymyn Dosbarthiadau Defnydd heb fod angen caniatâd cynllunio. Fe'u rhestrir mewn deddfwriaeth ar wahân – Gorchymyn Cynllunio Gwlad a Thref (Datblygu Cyffredinol a Ganiateir) 1995 (fel y'i diwygiwyd)⁴ ac fe'u gelwir yn hawliau datblygu a ganiateir.

2.2 Mae Dosbarth C y Gorchymyn Dosbarthiadau Defnydd yn ymwneud â defnydd preswyl, gyda dosbarth C3 yn ymdrin â 'Tai annedd' a dosbarth C4 yn ymdrin â HMOs bach, fel a ganlyn:

Dosbarth C3 - Tai annedd

Mae'r dosbarth hwn wedi'i rannu'n dair rhan:

- C3(a): y rheini sy'n byw gyda'i gilydd fel un aelwyd, fel y'i diffinnir gan adran 258 Deddf Dai 2004 (sef 'teulu' yn y bôn);
- C3(b): y rheini sy'n byw gyda'i gilydd fel un aelwyd ac sy'n derbyn gofal;
- C3(c): y rheini sy'n byw gyda'i gilydd fel un aelwyd nad ydyn nhw'n perthyn i ddiffiniad C4 o HMO.

Nid oes terfyn ar nifer y bobl gaiff fyw fel un aelwyd o dan C3(a). Dim mwy na chwech yw'r terfyn ar gyfer C3(b) ac (c).

Mae aelwyd o dan C3(a) yn golygu teulu (pâr boed yn briod neu beidio, gydag aelodau teulu'r naill aelod o'r pâr i'w drin fel aelod o deulu'r llall), cyflogwr a rhai gweithwyr domestig penodol (fel au pair, nani, nyrs, athrawes gartref, gwas, chauffeur, garddwr, ysgrifennydd neu gynorthwy-ydd personol), gofalwr a'r person sy'n derbyn gofal a rhiant maeth a phlentyn maeth.

Nid yw ystyr 'un aelwyd' wedi'i ddiffinio yn y ddeddfwriaeth mewn cysylltiad â C3(b) ac (c).

Mae darpariaeth yn C3(b) ar gyfer cynlluniau tai â chymorth, fel y rheini a ddarperir i bobl ag anableddau neu broblemau iechyd meddwl.

² The Town and Country Planning Act 1990 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/8/contents>

³ The Town and Country Planning (Use Classes) Order 1987 <http://www.legislation.gov.uk/uksi/1987/764/contents/made>

⁴ The Town and Country Planning (General Permitted Development) Order 1995 <http://www.legislation.gov.uk/uksi/1995/418/contents/made>

Mae C3(c) yn darparu ar gyfer grwpiau o bobl (hyd at 6) sy'n byw gyda'i gilydd fel un aelwyd nad ydynt yn perthyn i ddiffiniad C4 o HMO e.e. gallai cymuned grefyddol fach a pherchennog cartref sy'n byw gyda lodjar berthyn i'r categori hwn.

Dosbarth C4 - Tai Amlfeddianaeth (3-6 o breswylwyr)

Â siarad yn fras, mae dosbarth C4 yn golygu tai neu fflatiau a rennir rhwng tri a chwech o unigolion sydd heb gysylltiad na pherthynas â'i gilydd, gan rannu'r amwynderau sylfaenol.

At bwrpas Dosbarth C4, yr un yw ystyr 'tŷ amlfeddianaeth' â'r ystyr yn adran 254 Deddf Tai 2004⁵ ac nid yw'n cynnwys bloc o fflatiau sydd wedi'i drosi a ddisgrifir yn adran 257 Deddf Tai 2004.

I fod yn gyfystyr â'r diffiniad o 'dŷ amlfeddianaeth', rhaid i'r eiddo fod yn brif breswylfa. Ni ddylid cynnwys unrhyw westeion sy'n ymweld am gyfnod byr wrth gyfrif nifer y preswylwyr. Ystyrir bod myfyrwyr, ymfudwyr a cheiswyr lloches nad ydynt yn byw yn yr eiddo trwy'r flwyddyn, yn byw yn yr eiddo fel prif breswylfa a dylid eu cynnwys wrth gyfrif nifer y preswylwyr.

Nid yw C4 yn cynnwys tai cymdeithasol na chartrefi gofal, cartrefi plant na hosteli mechnïaeth. Ni chynhwysir chwaith eiddo myfyrwyr sy'n cael ei reoli gan sefydliad addysgol nac eiddo a feddiennir at bwrpas cymuned grefyddol sydd â gweddi, myfyrdod, addysg neu leddfu dioddefaint yn brif waith iddi. Bydd rhai o'r defnyddiau hyn yn perthyn i ddosbarth C3, bydd rhai'n perthyn i ddosbarthiadau defnydd eraill neu'n cael eu trin fel 'sui generis' (o'u math eu hunain).

Nid yw tŷ ag ynddo berchennog a hyd at ddau lodjer yn cael ei ystyried yn HMO at y dibenion hyn.

Er mwyn cael ei ystyried yn HMO, nid oes gofyn i'r tŷ fod wedi'i drosi na'i addasu mewn unrhyw ffordd.

2.3 Nid oes dosbarth ar gyfer **tai amlfeddiannaeth mawr** (y rheini sydd â mwy na chwech o bobl yn rhannu) yn y Gorchymyn Dosbarthiadau Defnydd ac o safbwynt cynllunio, ystyrir eu bod yn 'sui generis' (o'u math eu hunain). O ganlyniad, bydd angen cais cynllunio i newid defnydd tŷ annedd i fod yn HMO neu ei newid o HMO dosbarth 4 i fod yn HMO mawr os ystyrir bod newid defnydd sylweddol wedi digwydd.

2.4 Er bod y terfyn o chwech o bobl yn rhan o'r diffiniad o ddosbarthiadau tai annedd C3(b) ac (c) a HMOs C4, nid yw hynny'n golygu y bydd mwy na'r nifer hwnnw'n tramgwyddo'r rheolau cynllunio. Nid oes ond angen caniatâd cynllunio ar gyfer newid defnydd 'sylweddol'. Nid oes diffiniad statudol o 'newid defnydd sylweddol' ond mae'n gysylltiedig â graddfa'r newid a'r effaith y bydd yn ei chael ar y defnydd o dir ac adeiladau. Bydd yr awdurdod cynllunio lleol (a Gweinidogion Cymru yn achos apeliadau a cheisiadau a gaiff eu galw i mewn) yn ystyried a yw newid o ran defnydd yn sylweddol ar sail y ffeithiau a hefyd graddfa'r newid. Os yw landlordiaid yn ansicr a yw'r newid defnydd a gynigir yn newid sylweddol dylent geisio cyngor gan yr awdurdod cynllunio lleol.

⁵ The Housing Act 2004, section 254 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/34/section/254>

Rheoli Byrddau Gosod

2.5 Rheolir arddangos hysbysebion yr awyr agored gan y **Rheoliadau Cynllunio Gwlad a Thref (Rheoli Hysbysebion) 1992**. Mae'r ddeddfwriaeth hon yn caniatáu i hysbysebion sy'n perthyn i osod eiddo preswyl gael eu harddangos heb angen caniatâd y Cyngor, cyhyd ag eu bod yn cydymffurfio â nifer o amodau a chyfyngiadau (Categori 3A).

2.6 Er, o dan amgylchiadau arferol, bod y rheoliadau'n ddigonol i gadw effaith arwyddion yn yr awyr agored o fewn rheolaeth dderbyniol, lle ceir crynadau o HMOs gall y nifer ormodol o arwyddion gosod gael effaith anffafriol sylweddol ar gymeriad ac ymddangosiad yr ardal. Yn ogystal â chreu annibendod ac ymddangos yn hyll, maent yn rhoi argraff o fyrhoedledd i gymdogaeth a allai hefyd arwain at risg gynyddol o drosedd; gallai ymyrraeth fod yn briodol lle mae'r effaith ar amwynder gweledol yn sylweddol.

2.7 Gall awdurdodau cynllunio lleol wneud cais i'r Gweinidogion Cymreig am gyfarwyddyd o dan Reoliad 7 y Rheoliadau Cynllunio Gwlad a Thref (Rheoli Hysbysebion) 1992 na ddylai caniatâd tybiedig ar gyfer arddangos byrddau gosod ynghylch eiddo preswyl weithredu⁶. Os cymeradwyir cyfarwyddyd, byddai pob bwrdd gosod o fewn yr ardal ddiffiniedig angen caniatâd i hybysebu. Yna gellid tynnu byrddau heb eu hawdurdodi (y rhai hynny nad ydynt yn cydymffurfio â chanllawiau penodol) yn effeithiol trwy weithdrefnau gorfodi normal.

2.8 Cyn i gyfarwyddyd gael ei wneud, bydd yn rhaid i'r awdurdod cynllunio lleol ddangos y byddai'n gwella amwynder gweledol a nad oes unrhyw ffordd effeithiol arall i reoli'r arddangosiad o'r categori neilltuol hwnnw o hysbyseb. Fel rhan o'r broses hon, mae'n rhaid i awdurdodau cynllunio lleol gyflwyno datganiad a resymir yn llawn i arddangos effaith amgylcheddol anfodddhaol y darpariaethau caniatâd tybiedig neilltuol yn yr ardal neu le yr argymhellir y cyfarwyddyd ar ei chyfer/gyfer. Mae'n rhaid i'r datganiad gyflwyno'r effeithiau anffafriol ar amwynder gweledol, y camau adfer a gymerwyd eisoes i leihau'r effeithiau, manylion ynghylch erlyniadau am unrhyw arddangosiadau anghyfreithlon a chanlyniadau tebygol gwneud y cyfarwyddyd. Mae'n rhaid ceisio sylwadau sefydliadau ac unigolion y byddai eu buddiannau'n cael eu heffeithio gan wneud cyfarwyddyd fel rhan o'r broses i benderfynu a yw cyfarwyddyd yn briodol.

Delio â thir ac eiddo diolwg

2.9 Mae adran 215 Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 yn rhoi'r pŵer i awdurdod lleol, dan amgylchiadau penodol, i gymryd camau i fynnu bod y tir yn cael ei gymhennu pan yw ei gyflwr yn effeithio'n anffafriol ar amwynder yr ardal. Os ymddengys fod amwynder eu hardal yn cael ei effeithio'n anffafriol gan gyflwr tir ac adeiladau gerllaw, gall awdurdodau cynllunio lleol gyflwyno hysbysiad ar y perchennog a'r meddiannydd i fynnu bod y sefyllfa'n cael ei adfer. Mae adran 215 Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 yn caniatáu i awdurdodau lleol ddelio â thir hyll neu ymddangosiad allanol gwael eiddo (mae Adran 336, Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 yn diffinio tir i gynnwys adeiladau).

⁶ Hysbysebion o fewn Atodlen 3, Rhan 1, Dosbarth 3A o'r Rheoliadau

Pwerau ynghylch Ymddygiad Gwrthgymdeithasol

2.10 Mae ymddygiad gwrthgymdeithasol yn derm eang ei ystyr a ddefnyddir i ddisgrifio'r digwyddiadau dyddiol o droseddu, niwsans ac anhrefn a all gael effaith ddramatig ar fywydau pobl yn y gymuned. Mae'n cwmpasu'r fath bethau â sbwriel a fandaliaeth, meddwdod cyhoeddus neu gŵn ymosodol, i gymdogion swnllyd a difriol. Mae'r fath ystod eang o ymddygiad yn golygu bod cyfrifoldeb am ddelio ag ymddygiad gwrthgymdeithasol yn cael ei rannu rhwng nifer o asiantaethau, yn arbennig yr Heddlu, awdurdodau lleol a landlordiaid cymdeithasol.

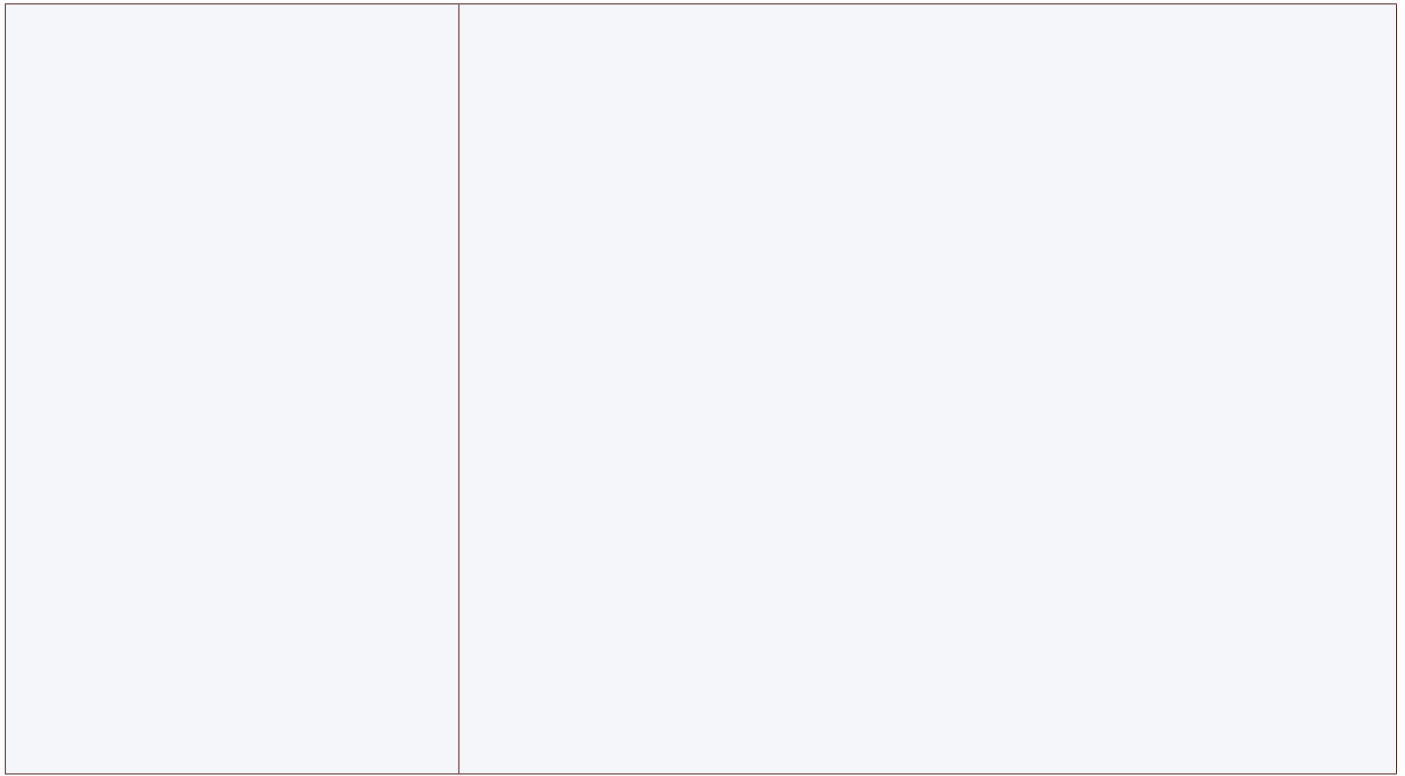
2.11 Mae **Deddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol, Troseddu a Phlisma 2014** yn disodli 19 o bwerau ymddygiad gwrthgymdeithasol a gyflwynwyd cyn hynny yn Neddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol 2003, a oedd yn llywodraethu ymatebion blaenorol i ymddygiad gwrthgymdeithasol. Mae'r Ddeddf newydd yn darparu 6 offeryn yn unig, gan gynnwys Gwaharddeb Sifil, Gorchmynion Ymddygiad Troseddol, Pwerau Gwasgaru, Gorchmynion Diogelu Man Cyhoeddus, Hysbysiad Cau/Gorchymyn Cau a Hysbysiadau Rwymedi Cymuned/Diogelu Cymuned:

Ffigur 1: Pwerau Newydd ynghylch Ymddygiad Gwrthgymdeithasol

Ysbardun Cymuned	Mae'n galw ar yr Heddlu, awdurdodau lleol a darparwyr cofrestredig o dai cymdeithasol sydd wedi'u cyfethol i mewn i'r grŵp hwn i weithredu yn erbyn ymddygiad gwrthgymdeithasol mynych pan yw nifer benodol o gwynion wedi'u derbyn. Diffinir y trothwy ar gyfer yr ysbardun hwn gan yr asiantaethau lleol ond rhaid iddo beidio â bod yn fwy na 3 chŵn ynghylch ymddygiad gwrthgymdeithasol yn y cyfnod blaenorol o 6 mis. Mae cŵn cymwys yn un lle adroddwyd am ymddygiad gwrthgymdeithasol o fewn un mis o'r ymddygiad honedig yn digwydd a gwneir y cais i ddefnyddio'r Ysbardun Cymuned o fewn 6 mis o'r adroddiad o ymddygiad gwrthgymdeithasol⁷. Mae'n rhaid i'r cyrff perthnasol gyhoeddi dogfen rwymedi cymuned, sy'n cyflwyno nifer o ddatrysiadau anffurfiol i ddelio ag ymddygiad gwrthgymdeithasol heb yr angen i fynd at y Llys, megis cyfryngu, ymddiheuriad ysgrifenedig neu ar lafar, y cyflawnwr yn llofnodi Contract Ymddygiad Derbyniol, talu swm priodol am niwed i'w drwsio neu eiddo a ddygwyd i gael ei amnewid neu wneud iawn i'r gymuned (gwaith lleol di-dâl er lles y gymuned).
Hysbysiadau Diogelu'r Gymuned (CPN)	Gall yr Heddlu, awdurdodau lleol a landlordiaid cymdeithasol cofrestredig (os y'i dynodir gan y Cyngor) gyhoeddi Hysbysiad Diogelu'r Gymuned (CPN) yn erbyn unrhywun er mwyn atal person (dros 16 oed), busnes neu sefydliad rhag cyflawni ymddygiad gwrthgymdeithasol lle mae eu hymddygiad yn cael effaith niweidiol ar ansawdd bywyd y rhai hynny yn y lleoliad. Rhaid bod eu hymddygiad yn fynych neu o natur barhaol ac afresymol. Yn gyntaf cyhoeddir rhybudd ysgrifenedig yn hysbysu'r cyflawnwr o'r ymddygiad sy'n achosi'r broblem, yn gofyn iddynt roi terfyn arno ac yn cyflwyno'r canlyniadau sy'n gysylltiedig â pharhau. Mae torri CPN yn dramgwydd troseddol y gellir delio ag ef gyda hysbysiad cosb benodedig (hyd at £100) neu ddirwy hyd at lefel 4, £2,500 (ar gyfer unigolion) neu £20,000 ar gyfer busnesau. Gall y cyflawnwr apelio yn erbyn termau'r CPN o fewn 21 diwrnod o'i gyhoeddi. Gall y cyngor ymgymryd â gwaith os nas gwneir gan y cyflawnwr a gellir adennill y gost gan y cyflawnwr. Mae hawl i herio os yw'r cyflawnwr yn ystyried bod y costau'n anghymesur â lefel y gwaith yr ymgymerwyd ag ef. Gall y CPN ddelio ag ystod ehangach o ymddygiadau megis diflastod sŵn a sbwriel ar dir preifat sy'n agored i'r awyr.

⁷ Cafodd yr Ysbardun Cymuned ei dreialu ym Manceinion, Brighton and Hove, West Lindsey a Boston, a Richmond upon Thames. Adroddiad y Swyddfa Gartref 'Empowering Communities, Protecting Victims: summary report on the community trigger trials', a gyhoeddwyd ym mis Mai 2013 (<https://www.gov.uk/government/publications/empowering-communities-protecting-victims-summary-report-on-the-community-trigger-trials>)

2.12 Mae'r heddluoedd canlynol wedi cynhyrchu Dogfennau Unioni Cymuned:

- Sussex Community Remedy document
- Nottinghamshire Community Remedy Document
- Merseyside Community Remedy Document
- West Midlands Community Remedy Document

2.13 Mae **Rhan III Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990** yn delio â niwsansau statudol sy'n cynnwys:

- unrhyw safle sydd yn y fath gyflwr ag ei fod yn niweidiol i iechyd neu'n niwsans (Adran 79(1)(a))
- unrhyw gronïad neu ollyngiad sy'n niweidiol i iechyd neu'n niwsans (Adran 79(1)(e))

2.14 Lle mae'r awdurdod lleol yn fodlon bod niwsans statudol yn bodoli, ei fod yn debygol o ddigwydd neu'n debygol o ailddigwydd, yna gall gyflwyno hysbysiad atal sy'n mynnu:

- atal y niwsans neu wahardd iddo ddigwydd neu gyfyngu arno
- gwneud y fath waith neu gymryd y fath gamau fel bo angen at y diben hwn
- pennu'r amseroedd neu amseroedd oddi mewn iddynt y mae'n rhaid cydymffurfio â'r hysbysiad.

2.15 Mae gan yr awdurdod lleol yr opsiwn i erlyn am beidio â chydymffurfio â'r hysbysiad (uchafswm lefel 5) a/neu gall yr awdurdod lleol wneud y gwaith os nas gwneir ac adennill eu costau, gan gynnwys atafaelu nwyddau fel offer awdio a'u cadw am gyfnod.

2.16 Mae timau awdurdodau lleol ledled Cymru a Lloegr yn aml yn defnyddio'r darpariaethau sy'n delio â niwsans statudol o dan Ran III Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990 i ddelio â chwynion ynghylch sŵn. Mae rhai awdurdodau wedi mabwysiadu darpariaethau Deddf Sŵn 1996 (fel y'i diwygiwyd gan Deddf Ymddygiad Gwrth-gymdeithasol 2003 a Deddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd 2005). Mae Adran 2 y Ddeddf yn caniatáu i awdurdod lleol i ddelio â chwynion gan unigolyn sy'n bresennol mewn annedd yn ystod y nos pan ddaw sŵn gormodol o annedd arall. Ystyr nos yw o 11pm tan 7am y bore canlynol⁸.

2.17 Lle, ar ôl ymchwilio, mae'r swyddog yn fodlon bod sŵn yn cael ei allyrru gan y safle sy'n peri tramgwydd yn ystod oriau'r nos a byddai'r sŵn, neu gallai'r sŵn, pe byddai'n cael ei fesur o fewn anhedd y cwynwr, yn mynd yn uwch na'r lefel a ganiateir⁹, gall ef/hi gyflwyno hysbysiad rhybuddio¹⁰. Mae'n rhaid i'r cyfnod a bennir yn yr hysbysiad rhybuddio beidio â bod yn llai na 10 munud. Ar ôl i hysbysiad rhybuddio gael ei gyflwyno, os yw'r sŵn sy'n cael ei allyrru gan yr annedd sy'n peri tramgwydd yn uwch na'r lefel a ganiateir fel y'i mesurir o fewn annedd y cwynwr, mae unrhyw berson sy'n gyfrifol yn cyflawni trosedd a gellir rhoi dirwy iddo heb fod yn fwy na lefel 3. Fel dewis arall gall ef/hi gyflwyno hysbysiad cosb benodedig. Mae darpariaethau Deddf Sŵn 1996 yn caniatáu i'r awdurdod lleol ymafael yn offer am hyd at 28 diwrnod a gall yr awdurdod lleol wneud cais i'r Llys am orchymyn fforffedu ynghylch unrhyw offer cysylltiedig, os yw'r person wedi'i gollfarnu am drosedd ynghylch sŵn.

2.18 Mae **Adran 80ZA Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990** yn darparu'r pŵer i awdurdodau lleol gyflwyno hysbysiadau cosb benodedig am dorri'r gofynion neu am fethu â chydymffurfio â'r gofynion a osodir gan hysbysiad atal.

2.19 Mae Adran 4, Deddf Atal Niwed gan Blâu 1949 yn darparu'r pŵer i awdurdod lleol fynnu ar gamau gweithredu, os ymddengys i'r awdurdod lleol, yn achos unrhyw dir, y dylid cymryd camau i ddifa llygod mawr neu lygod bach ar y tir neu fel arall i gadw'r tir yn rhydd rhag llygod mawr a llygod bach. Gallant gyflwyno hysbysiad i berchennog a/neu meddiannydd y tir yn mynnu ei fod yn cymryd, o fewn y fath gyfnod rhesymol â sy'n cael ei bennu yn yr hysbysiad, camau rhesymol at y diben uchod. Mae gan yr awdurdod lleol yr opsiwn i erlyn am beidio â chydymffurfio (uchafswm lefel 3) a/neu gall yr awdurdod lleol wneud y gwaith os nas gwneir ac adennill eu costau.

2.20 Mae **Adran 34, Deddf Iechyd y Cyhoedd 1961**, yn darparu gweithdrefn i ddelio ag unrhyw sbwriel sydd yn yr awyr agored a sydd yn ddifrifol niweidiol i amwynderau'r gymdogaeth. Mae'r hysbysiad yn darparu 28 diwrnod o rybudd i'r perchennog a meddiannydd o fwriad yr awdurdod lleol i symud y sbwriel i ffwrdd. Mae'r weithdrefn yn caniatáu i'r parti gyflwyno gwrth-hysbysiad neu apelio yn erbyn termau'r hysbysiad i Lys yr Ynadon o fewn y cyfnod o 28 diwrnod. Nid oes unrhyw bŵer i'r awdurdod lleol adennill eu costau.

2.21 Mae'r Rheoliadau Rheoli Tai Amlfeddiannaeth (Cymru) 2006 yn ymwneud â HMOs yng Nghymru. Mae Rheoliadau'n gosod dyletswyddau ar berson sy'n rheoli HMO ynghylch cynnal rhannau cyffredin, gosodiadau, ffitiadau ac offer (Rheoliad 7), darparu cyfleusterau ar gyfer cael gwared ar wastraff (Rheoliad 9) a dyletswyddau ar feddianwyr HMO i gydweithredu at ddiben sicrhau y gall y person sy'n rheoli'r HMO gynnal y dyletswyddau a osodir ar y rheolwr gan y rheoliadau'n effeithiol (Rheoliad 10). Ar hyn o bryd, cyfyngir gorfodi ynghylch toriadau ar amodau Rheoliadau Rheoli HMO i erlyniad.

⁸ Section 2, Noise Act 1996

⁹ Caiff lefelau a ganiateir eu pennu gan SOS mewn cyfarwyddiadau a wneir o dan Adran 5

¹⁰ Section 2(4), Noise Act 1996

2.22 Hysbysiadau Diogelu Cymuned: hefyd, mae gan awdurdod lleol, yr Heddlu a chymdeithasau tai y gallu i ddefnyddio CPNs.

2.23 Hysbysiadau Cosb Benodedig: mae'r defnydd o hysbysiadau cosb benodedig yn bwerau yn ôl disgrisiwn a roddir i swyddogion awdurdodedig mewn rhai gweithdrefnau gorfodi fel dewis arall yn lle erlyniadau a dirwyon. Gall yr awdurdod lleol bennu swm y ddirwy i'w chasglu o fewn bandiau statudol fel a fanylir yn y Rheoliadau Tramgwyddau Amgylcheddol (Cosbau Penodedig) (Darpariaethau Amrywiol) 2007. Lle nad yw'r awdurdod lleol yn cymryd yr opsiwn hwn, pennir swm rhagosodedig yn y rheoliadau.

2.24 Fe wnaeth Deddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd 2005 ddarparu ystod estynedig o hysbysiadau cosb benodedig i awdurdodau i fynd i'r afael â'r troseddau amgylcheddol a'r ymddygiad gwrthgymdeithasol a all ddifetha'r gymdogaeth leol. Mae hysbysiadau cosb benodedig yn anfon neges sydyn ac uniongyrchol at y lleiafrif, sy'n parhau i niweidio'r amgylchedd lleol¹¹.

Ffigur 2: Mynegai o Ddeddfwriaeth ar gyfer Hysbysiadau Cosb Benodedig

Sbwriel	Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990 – Adran 87 ac 88 fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd 2005 – euog o drosedd y gellir delio ag ef hefyd trwy FPN.
Dosbarthu deunydd darllen heb awdurdod ar dir dynodedig	Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990 – Atodlen 3A(1), para 1(1) a (2)
Parcio sy'n peri Niwsans	Deddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd 2005 Adran 3(1) a (4)
Graffiti a gosod posteri'n anghyfreithlon	Deddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol, Adran 43

Trwyddedu Gorfodol ac Ychwanegol

2.25 Cyflwynodd Rhan 2 Deddf Tai 2004 ddau fath o gynllun trwyddedu ar gyfer HMOs: y cynllun gorfodol, yr hyn y mae'n rhaid i'r holl awdurdodau lleol ei weithredu a thrwyddedu ychwanegol, sydd yn ôl disgrisiwn. Bwriedir mai trwyddedu gorfodol fydd y prif ddull o reoli safonau tai mewn HMOs â risg uwch, h.y. y rhai hynny lle mae'r risg uchaf o farwolaeth trwy anaf oherwydd tân. Mae trwyddedu gorfodol yn cwmpasu HMOs gyda tri llawr neu'n fwy lle mae 5 preswlydd neu'n fwy yn ffurfio 2 aelwyd neu'n fwy¹².

2.26 Mae Rhan 2 y Ddeddf yn rhoi pŵer yn ôl disgrisiwn i awdurdodau lleol i ddynodi eu holl ddosbarth neu ardaloedd ynddo fel ardal drwyddedu ychwanegol ar gyfer mathau penodol (neu bob math) o HMO os diwallir amodau penodol¹³. Mae Rhan 3 y Ddeddf hefyd yn rhoi pwerau trwyddedu dethol i awdurdodau lleol i ddelio â llety lle mae pryderon ynghylch galw isel am dai neu lle mae angen cymryd mesurau er mwyn gwella'r cyflwr cymdeithasol neu economaidd oherwydd ymddygiad gwrthgymdeithasol mynych, gyda rhai landlordiaid yn y sector preifat yn methu â gweithredu i atal y fath ymddygiad¹⁴.

¹¹ Local environmental enforcement – guidance on the use of fixed penalty notices Defra 2007

¹² Section 254, Housing Act 2004

¹³ Section 56, Housing Act 2004

¹⁴ Section 80, Housing Act 2004

2.27 Bwriedir systemau trwyddedu HMO (ai'n orfodol neu'n ychwanegol) i sicrhau safonau rheoli a ffisegol boddhaol. Cyn rhoi trwydded, mae'n rhaid i awdurdod fod yn fodlon ynghylch nifer o faterion, yn arbennig bod deiliad y drwydded yn "berson addas a phriodol" a bod yr HMO yn cael ei reoli'n effeithiol.

2.28 Mae'n rhaid gosod amodau gorfodol penodol wrth roi pob trwydded ac mae'r rhain yn cynnwys diogelwch nwy, tân a thrydanol gyda datganiad o'r telerau meddiannu. Hefyd, mae gan awdurdodau'r disgresiwn i atodi amodau pellach sy'n gallu perthyn i faterion megis cymryd camau rhesymol ac ymarferol i atal ymddygiad gwrthgymdeithasol, cyfyngiadau ar ddefnydd rhan o'r eiddo neu'r nifer sy'n byw ynddo, ymgymryd ag unrhyw waith adfer er mwyn codi'r eiddo at y safon ofynnol neu ofyniad i ddeiliad y drwydded fynychu hyfforddiant perthnasol.

2.29 Gorfodir y cynllun trwyddedu gan nifer o fesurau:

- Mae methu â thrwyddedu a thorri amodau trwydded yn dramgwydd troseddol;
- Dan amgylchiadau penodol gellir mynnu bod landlord yn ad-dalu rhent a dderbyniwyd tra nad oedd trwydded gan yr HMO (Gorchymyn Ad-dalu Rhent);
- Lle nad yw'n bosibl i'r HMO gael ei drwyddedu, gall awdurdod gymryd rheolaeth ar HMO trwy wneud Gorchymyn Rheoli er mwyn gwarchod diogelwch, iechyd a lles y meddianwyr neu bersonau sydd ag ystad neu fuddiant yn y cyffiniau (cymdogion).

2.30 Er mwyn mabwysiadu trwyddedu ychwanegol, mae'n rhaid i awdurdod lleol ystyried bod cyfran sylweddol o'r math perthnasol o HMO yn yr ardal gyfan neu benodedig o'u dosbarth yn cael "eu rheoli'n ddigon aneffeithiol eu bod yn achosi, neu eu bod yn debygol o achosi, un neu'n fwy o broblemau neilltuol naill ai i'r rhai hynny sy'n byw yn yr HMOs neu i'r cyhoedd"¹⁵. Felly, gall yr awdurdod gymryd i ystyriaeth nid yn unig cyflwr tai meddianwyr HMOs, ond hefyd effaith HMOs ar y cyhoedd yn gyffredinol, e.e. ymddygiad gwrthgymdeithasol meddianwyr a'u hymwelwyr.

2.31 Fe wnaeth yr astudiaeth ganfod nad yw cyflwyno trwyddedu ychwanegol yn tueddu i gyfyngu ar dwf HMOs, ond mae'n cael effaith gadarnhaol o ran codi safonau a delio â rheolaeth anfoddfaol.

2.32 Mae angen i awdurdodau lleol sicrhau y dilynr y gofynion gweithdrefnol ar gyfer casglu tystiolaeth ac ymgynghori'n briodol; gallai methu â gwneud hynny arwain at her trwy adolygiad barnwrol. Mae enghreifftiau diweddar yn cynnwys *Constantinos Regas, (R ar gais) v Bwrdeistref Llundain Enfield* [2014] EWHC 4173 (Gwein) ac *East Midlands Property Owners Cyf, R (ar gais) v Cyngor Dinas Nottingham* [2015] EWHC 747 (Gwein).

Deddf Tai (Cymru) 2014

2.33 Mae Deddf Tai (Cymru) 2014 yn gwneud newidiadau arwyddocaol i ddeddfwriaeth sy'n effeithio ar dai cyhoeddus a phreifat yng Nghymru. Un ddarpariaeth ynddi sy'n neilltuol o berthnasol i HMOs yw cyflwyno cynllun cofrestru a thrwyddedu gorfodol ar gyfer landlordiaid ac asiantwyr gosod yn y sector rhentu preifat. Bydd yn rhaid i'r sawl sy'n ymwneud yn uniongyrchol â gosod a rhentu eiddo fod yn berson 'addas a phriodol' a bydd yn rhaid ei hyfforddi er mwyn gallu cael ei drwyddedu i gynnal y gweithgareddau hyn.

¹⁵ Section 56(2), Housing Act 2004

2.34 O dan y Ddeddf mae'n rhaid i landlordiaid ac Asiantwyr gydymffurfio â hi a chofrestru a thrwyddedu gyda Rhenti Doeth Cymru (www.rhentidoeth.cymru.llyw). Bydd hyn yn golygu:

- rhaid i bob landlord preifat sydd ag eiddo rhent yng Nghymru gofrestru ei hun a'i eiddo;
- rhaid i landlord sy'n cynnal gweithgareddau rheoli neu osod eiddo penodedig ar eiddo rhent yng Nghymru gofrestru. Os bydd yn gofyn i asiant wneud y gwaith hwnnw drosto, yr asiant fydd yn gorfod cofrestru;
- er mwyn cael trwydded, rhaid i'r unigolyn gael hyfforddiant digonol a datgan ei hun yn 'addas a phriodol';
- rhaid cael yr hyfforddiant trwy gyrsiau hyfforddi cymeradwyo, wedi'u cynnal gan gorff hyfforddi cymradwy.

2.35 Yr amcan yw gwella safonau gosod a rheoli yn y sector rhentu preifat, yn bennaf trwy wella'r ddealltwriaeth o hawliau a chyfrifoldebau. Hefyd, pan ddaw i rym, bydd y system gofrestru'n helpu awdurdodau lleol yng Nghymru i ddatblygu trosolwg o leoliad llety rhent. Bydd hynny o fudd i'r awdurdodau lleol ac i'r landlordiaid gan y byddan nhw'n gwybod ble i rannu gwybodaeth, a phan fo hynny'n briodol, i ymyrryd am resymau strategol. Os ceir cwyn am landlord neu eiddo ar y gofrestr, bydd yr awdurdod lleol yn gallu cysylltu â'r landlord neu'r asiant yn gyflym, a datrys y mater yn gynt.

3. Arfer Da

PwmpasyBennodhon

3.1 Fel a esboniwyd ar ddechrau'r canllaw hwn, yr amcan yw tynnu sylw at arfer da yng Nghymru, Gogledd Iwerddon a Lloegr sydd wedi cael canlyniadau cadarnhaol. Mae arferion a fabwysiadir yn amrywio'n sylweddol ac wrth gwrs maent yn cael eu haddasu i amgylchiadau lleol. Mewn rhai achosion gall ymagweddau partneriaeth ddibynnu'n drwm ar gamau gweithredu anffurfiol; mewn rhai eraill gellir gwneud mwy o ddefnydd o bwerau statudol. Mater i awdurdodau lleol ei ystyried yw p'un ai i fabwysiadu unrhywrai o'r arferion neu beidio (yn gyfangwbl neu'n rhannol) gan gymryd i gyfrif yr amgylchiadau ac anghenion eu hardal eu hunain.

3.2 Ceir pwyslais cryf drwyddi draw ar weithio mewn partneriaeth gyda sefydliadau addysg uwch a phartneriaid eraill ynghylch materion sy'n codi o HMOs myfyrwyr. Mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith y ceir crynodaau sylweddol o HMOs yng Nghymru o amgylch sefydliadau addysg uwch.

Mentrau Prifysgolion a Myfyrwyr

Llety Prifysgol a Strategaethau Tai

3.3 Gall Sefydliadau Addysg Uwch (HEIs) chwarae rôl bwysig wrth helpu i leddfu'r effaith negyddol y gall crynodaau uchel o HMOs ei chael ar y gymuned.

3.4 Er mwyn bod yn effeithiol mae'n hanfodol bod awdurdodau lleol yn gweithio mewn partneriaeth gyda'u partneriaid HEI, ac i'r perwyl hwnnw, mae llawer wedi cynhyrchu Strategaethau Llety Prifysgol a Thai ar y cyd sy'n ategu'r strategaethau a gynhyrchir gan yr awdurdod lleol.

3.5 Enghraifft dda o hyn yw Prifysgol Brighton sy'n gweithio gyda Chyngor Dinas Brighton a Hove i geisio sicrhau bod y llety myfyrwyr a ddarperir yn ddiogel ac yn cael ei reoli'n dda ac i ystyried ac ymateb i bryderon rhanddeiliaid eraill, yn arbennig y cymunedau preswyl y darperir y math hwn o lety y tu mewn iddynt, drwy adolygiadau rheolaidd o'r Strategaeth Lety". Prif amcanion Strategaeth Lety Myfyrwyr Prifysgol Brighton 2010-2015 (Cyngor Dinas Brighton and Hove)¹⁶ yw:

- Gweithio mewn partneriaeth gyda landlordiaid, asiantau gosod a rhanddeiliaid eraill er mwyn sicrhau cyflenwad o dai rhent preifat o safon uchel ac a reolir yn dda ar gyfer myfyrwyr, ac integreiddio myfyrwyr yn effeithiol i mewn i gymdogaethau preswyl sefydledig.
- Cwrdd â'r galw am leoedd gwely a reolir gan y brifysgol ar gyfer myfyrwyr trwy drefniadau partneriaeth gyda'r sector tai rhent preifat, trwy'r model Unihomes cyfredol o dai i fyfyrwyr.
- Gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid eraill er mwyn datblygu llety pwrpasol newydd ar gyfer myfyrwyr i ffwrdd oddi ar gymdogaethau presennol sydd â myfyrwyr, a pharhau â'r cynlluniau carlam ar gyfer ailwampio llety mae'r brifysgol yn berchen arno ac yn ei reoli.

¹⁶ www.brighton-hove.gov.uk

3.6 Mae'r brifysgol yn monitro ac adolygu'r broses o weithredu'r Strategaeth Lety yn ôl ei amcanion ac yn cyhoeddi'r canlyniadau. Hefyd mae'n gwneud adroddiadau ffurfiol i grŵp rheoli'r brifysgol ac i'r Bartneriaeth Tai Strategol (a hwylusir gan yr awdurdod lleol).

3.7 Mae Prifysgolion neu Sefydliadau Addysg Uwch eraill sydd wedi defnyddio ymagwedd debyg yn cynnwys:

- Sheffield Student Accommodation Strategy 2014-2019
- Manchester Student Strategy 2009
- Durham University Residential Accommodation Strategy 2012-2020
- Newcastle University Student Accommodation Strategy 2011
- Leeds University Housing Strategy
- University of Nottingham Community Engagement Strategy 2009-14
- Charnwood Together – Sustainable Community Strategy

Swyddog Cyswllt Myfyrwyr/Y Gymuned a Wardeniaid Cymunedol

3.8 Mae Canllaw Myfyrwyr Universities UK (gweler “Darllen Pellach” ar ddiwedd y Canllaw hwn) yn argymhell fod swyddog parhaol yn cael ei benodi i gysylltu rhwng HEIs, yr awdurdod lleol a rhanddeiliaid eraill, yn arbennig cymunedau lleol.

3.9 Mae partneriaid **Cynllun Cymuned Myfyrwyr Caerdydd** (gweler paragraffau 3.17-3.21 isod) yn ariannu swydd Cyswllt Myfyrwyr ar y cyd, er mwyn cynorthwyo ynghylch gweithredu'r cynllun gyda golwg ar gryfhau partneriaethau rhwng y Cyngor a Phrifysgolion a chreu un man cyswllt ar faterion yn ymwneud â thai a ffordd o fyw myfyrwyr. Mae'r rhain yn cynnwys rheoli gwastraff, iechyd a diogelwch, atal troseddu, parcio, cydlyniant cymunedol, ymddygiad gwrthgymdeithasol a llety.

3.10 Ar ben hynny, mae **Cyngor Dinas Abertawe**, mewn partneriaeth gyda'u Sefydliadau Addysg Uwch a Heddlu De Cymru, hefyd yn gweithredu Swyddog Cyswllt Y Gymuned sydd yr ymatebwr cyntaf i unrhyw bryderon ynghylch myfyrwyr neu'r gymuned. Defnyddir yr ymagwedd hon hefyd gan nifer o awdurdodau lleol/HEIs eraill megis Loughborough, Nottingham, Leeds, Caerwysg, Brighton, Bryste a Rhydychen.

3.11 Mae'r Wardeiniaid Cymunedol yng **Nghaerwysg** i gyd yn fyfyrwyr a gyflogir gan y Brifysgol. Maent yn annog y broses o integreiddio myfyrwyr fel dinasyddion gweithredol ac yn hyrwyddo cydlyniant cymunedol mewn ardaloedd preswyl â niferoedd uchel o fyfyrwyr. Maent yn hwyluso gwaith Swyddog Cyswllt Y Gymuned ac yn gweithio'n agos gydag Urdd y Myfyrwyr, yr Heddlu Lleol a Chyngor y Ddinas er mwyn cefnogi cyd-fyfyrwyr sy'n byw oddi ar y campws. Mae'r tîm o Wardeiniaid Cymunedol yn gweithio ar draws yr ardaloedd ward lle mae mwyafrif y myfyrwyr yn byw. Mae Wardeiniaid yn ymgymryd â 'chrwydriadau' yn eu hardal, gan gynorthwyo myfyrwyr gydag ymholiadau cymunedol, mynychu cyfarfodydd cymunedol a datblygu eu prosiectau cymunedol tymhorol eu hunain. Mae Wardeiniaid hefyd yn hwyluso ymgyrchoedd a mentrau parhaus, gan gynnwys y cynllun 'Students on the Move' i symud sbwriel, ymwybyddiaeth o sŵn, marcio diogelwch ar gyfer eitemau gwerthfawr a chasglu gwybodaeth ar faterion cymunedol.

3.12 Mae Prifysgol Caerwysg yn cefnogi prosiectau sy'n gwella'r berthynas rhwng myfyrwyr a phreswylwyr parhaol y ddinas. Mae'r gronfa **StreetWise** yn cynnig grantiau hyd at £500 ar gyfer prosiectau sy'n cysylltu myfyrwyr, preswylwyr lleol, sefydliadau cymunedol ac asiantaethau lleol. Mae'r cylch gwaith yn eang iawn a gallai gwmpasu prosiectau amgylcheddol, digwyddiadau cymunedol, a chyfathrebu gwell rhwng partion.

3.13 Mae **Undeb Myfyrwyr Bangor** yn gweithredu cynllun Wardeiniaid Cymunedol tebyg fel rhan o 'Bartneriaeth Gymunedol Caru Bangor'¹⁷. "Bydd y cynllun yn delio â phroblemau yn rhagweithiol a bydd yn gweithredu fel dolen rhwng preswylwyr parhaol a'r Undeb Myfyrwyr trwy eistedd ar grwpiau cymunedol a chymdeithasau preswylwyr er mwyn adeiladu perthnasau positif. Y nod yw dod â dwy gymuned ynghyd fel un ym Mangor".

3.14 Mae Prifysgolion sy'n gweithredu gwasanaeth tebyg yn cynnwys:

- Prifysgol Loughborough
- Prifysgol Oxford Brookes
- Prifysgol Bournemouth

Partneriaethau Myfyrwyr/Y Gymuned

3.15 Mae'r mwyafrif o Brifysgolion ac HEIs â chrynhoad uchel o fyfyrwyr wedi datblygu Partneriaethau Myfyrwyr/Y Gymuned er mwyn hyrwyddo perthnasau gwell rhwng myfyrwyr Addysg Uwch (HE) ac aelodau eraill y cymunedau lleol. Mae'r Bartneriaeth Myfyrwyr/Y Gymuned yn darparu fframwaith ar gyfer cydweithio rhwng Undebau Myfyrwyr y Prifysgolion a Chynghorau, ar faterion sy'n effeithio ar y berthynas rhwng myfyrwyr a'r gymuned leol.

3.16 Pwrpas y Bartneriaeth yw creu strategaeth hirdymor yn cynnwys prosiectau amrywiol er mwyn mynd i'r afael â phroblemau sy'n effeithio ar berthynas myfyrwyr â'r gymuned ehangach, a chyfathrebu'n well y gwaith positif a gwblhawyd eisoes gan fyfyrwyr yn y gymuned ehangach.

Cynllun Cymuned Myfyrwyr Caerdydd 2014-17

3.17 Mae Cynllun Cymuned Myfyrwyr Caerdydd 2014-2017 yn ddogfen bartneriaeth a ddatblygwyd gan Gyngor Dinas Caerdydd a thair Prifysgol, sef Prifysgol Caerdydd, Prifysgol Metropolitan Caerdydd a Phrifysgol De Cymru.

3.18 Mae'r Cynllun yn darparu strategaeth ar y cyd ar gyfer cyflenwi gwelliannau sy'n mynd i'r afael â phroblemau tai a ffordd o fyw yn gysylltiedig â lefelau uchel o fyfyrwyr yn byw mewn ardaloedd daearyddol bach o'r Ddinas. Mae'r Cynllun yn nodi mai dim ond trwy gydweithio a chydweithredu y gall unrhyw welliannau gael eu cynyddu. Felly maent wedi datblygu'r gyd-genhadaeth ddilynol:

Gweithio gyda'n gilydd er mwyn gwella ansawdd bywyd myfyrwyr, preswylwyr a'r gymuned ehangach

¹⁷ www.myfyrwyrbangor.com/lovebangor/wardens.php.cy

3.19 Er mwyn gwneud hyn, mae'r Bartneriaeth wedi mabwysiadu'r canlyniadau dilynol sy'n disgrifio'n gryno yr hyn mae'r Cynllun a'r Bartneriaeth yn bwriadu ei gyflenwi, sef:

Gwella cysylltiadau cymunedol trwy weithio gyda phartneriaid i:

- Sicrhau llety gwell mewn ardaloedd myfyrwyr;
- Annog natur gymdogol a pharch cymunedol;
- Gwella iechyd a diogelwch yn y gymuned;
- Hyrwyddo cynaliadwyedd amgylcheddol;
- Datblygu cyfathrebu er mwyn creu cymunedau sy'n derbyn gwybodaeth briodol.

3.20 Mae'r Cynllun Gweithredu'n cael ei adolygu a mae cynnydd yn cael ei fonitro gan y Gweithgor Tai Myfyrwyr.

3.21 Un o'r prif ddulliau a ddefnyddir i gyflawni'r canlyniadau uchod yw trwy eu gwefan benodedig www.cardiffdigs.co.uk. Gweler enghreifftiau o'r cyngor a roddir isod:

Sicrhau llety gwell mewn ardaloedd myfyrwyr

Cefnogi'r rhestrau Cynllun Achredu Landlordiaid Cymru a Thai Prifysgol – dim ond HMOs achrededig a Thrwyddedu a hysbysebir.

Wythnosau Tai – yn helpu myfyrwyr i wneud penderfyniadau deallus ynghylch rhentu.

Neuaddai i Dai yn darparu gwybodaeth i fyfyrwyr ynghylch byw mewn llety rhentu preifat.

Annog natur gymdogol a pharch cymunedol

Cyfarfodydd Partneriaeth a Chymunedau Gyda'i Gilydd (PACT) rheolaidd ar draws y prif wardiau i fyfyrwyr er mwyn darparu cyfle i breswylwyr amlygu problemau cymunedol.

You're In. Mae'r ymgyrch blyneddol Now What? yn anelu at roi gwybodaeth i fyfyrwyr ynghylch eu cyfrifoldebau fel tenantiaid yn y sector preifat – gwybodaeth ar faterion megis cysylltiadau cymunedol, sbwriel ac ailgylchu, diogeldd ac iechyd a diogelwch – rhoddir rhestrau gwirio ynghylch symud i mewn i fyfyrwyr a landlordiaid fel rhan o'r ymgyrch.

Gwirfoddolwyr ymhlith preswylwyr lleol wyn gweithio wrth ochr myfyrwyr, yn ymuno ag ac yn cefnogi crwydriadau ynghylch ymwybyddiaeth o droseddau a gwastraff ac ymgyrchoedd addysg – mae cardiau post Cymuned a Unity News yn pontio'r bwlch rhwng preswylwyr sy'n fyfyrwyr a'r rhai nad ydynt yn fyfyrwyr trwy greu sianeli cyfathrebu rhwng y ddau grŵp.

Digwyddiadau Cydlyniant Cymunedol megis dyddiau o hwyl i'r gymuned a redir gan Heddlu De Cymru, sy'n caniatáu i'r cyhoedd ymgysylltu â'r boblogaeth fyfyrwyr.

Gweithio mewn partneriaeth rhwng tîm Llygredd Sŵn Cyngor Dinas Caerdydd, Swyddog Cyswllt yr Heddlu a Myfyrwyr, Prifysgolion ac Undebau Myfyrwyr er mwyn disgyblu myfyrwyr sy'n creu problemau yn y gymuned, gan ddefnyddio proses Ddisgyblu'r Brifysgol a phwerau llygredd sŵn.

Gwella iechyd a diogelwch yn y gymuned

Clowch e. Cuddiwch e. Cadwch e. Ymgyrch ar y cyd gyda'r Heddlu a anelir at fyfyrwyr i gynyddu diogelwch a lleihau/atal bwrgeriaethau. Mae Menter Gwirfoddolwyr yr Heddlu a Myfyrwyr yn addysgu myfyrwyr gyda gwybodaeth allweddol ynghylch diogelwch a diogeledd. Ymgyrchoedd, cyngor o ddrws i ddrws, mentrau marcio meddiannau.

Operation Saturn – Ymgyrch a arweinir gan yr Heddlu ac a gynhelir yn flynyddol i gydfynd â dychweliad myfyrwyr prifysgolion ar ôl gwyliau'r haf – mae'r fenter yn anelu at rwystro troseddau ac ymddygiad gwrthgymdeithasol a chynyddu diogelwch a diogeledd ymhlith poblogaeth y gymuned a myfyrwyr – mae adnoddau ychwanegol gan yr Heddlu a Swyddogion Sŵn y Cyngor ar gael trwy gydol y nosweithiau i ddellio â chwynion ynghylch sŵn.

Mae **Bws Diogelwch Myfyrwyr** a ddarperir gan Undeb Myfyrwyr Caerdydd ac a reolir gan Heddlu De Cymru'n nodi myfyrwyr a allai fod yn hyglwyf oherwydd eu bod wedi meddwi, neu oherwydd eu lleoliad neu amser y nos, ac yn mynd â hwy i fan diogel – cyflwynwyd strapiau arddwrn yn 2013 yn cyflenwi'r neges 'Sut gyrraedoch chi adref'?

Partneriaeth fwrgeriaeth arweiniodd gwaith rhwng Gorfodi Tai Dians Caerdydd a Heddlu De Cymru at ostyngiad o 80% mewn bwrgeriaethau ar draws y pum brif stryd ar gyfer bwrgeriaethau yn Cathays rhwng 2012 a 2013.

Hyrwyddo cynaliadwyedd amgylcheddol

Erbyn hyn mae gwastraff ac ailgylchu yn cael eu casglu ar yr un diwrnod yn wardiau'r myfyrwyr er mwyn osgoi dryswch a lleihau'r risg y caiff gwastraff ei roi allan ar y diwrnod anghywir.

Cynhelir **ymgyrch addysgu a gorfodi blynyddol** er mwyn sicrhau bod myfyrwyr newydd yn deall eu cyfrifoldebau cymdeithasol. Defnyddir "Tidy Text" i'w hatgoffa am ddiwrnodau sbwriel.

Mae **'Get It Out For Cardiff'** yn ymgyrch ar y cyd sydd wedi ennill gwobrau, sy'n helpu myfyrwyr i glirio eu sbwriel allan ar ddiwedd y flywyddyn academaidd â'r nod o ailddefnyddio ac ailgylchu cymaint â phosibl.

Ochr ailgylchu elusennol y cynllun 'Get It Out' – ailwerthu offer cegin.

Hyrwyddwyr Amgylcheddol grŵp gweithredu gwirfoddol sy'n cynnwys myfyrwyr ac aelodau'r gymuned.

Mae tudalennau teithio **Llety Caerdydd** yn annog myfyrwyr i adael eu ceir ar ôl ac i beidio â dod â hwy i Gaerdydd.

Datblygu cyfathrebu er mwyn creu cymunedau sy'n derbyn gwybodaeth briodol

Cardiffdigs.co.uk, y wefan siop un stop ar gyfer yr holl gyngor ar dai a byw i fyfyrwyr.

Mae cylchlythyr **'Unity'** yn gyhoeddiad partneriaeth lle mae prifysgolion ac undebau myfyrwyr Caerdydd yn ymgysylltu â'r gymuned.

3.22 Arweinir y rhan fwyaf o weithgarwch cyfredol yng Nghaerfaddon gan y Bartneriaeth Myfyrwyr a'r Gymuned (a sefydlwyd yn 2010/2011), sy'n dod â'r Cyngor, y ddwy Brifysgol, Undebau Myfyrwyr y ddwy Brifysgol a Choleg City of Bath ynghyd. Mae'r Bartneriaeth yn ariannu Llinell Weithredu i Fyfirwyr. Mae hon yn agored i'r holl breswylwyr hirdymor a myfyrwyr fel y gall unrhyw broblemau gael eu hadrodd, cofnodi ac ymchwilio.

3.23 Mae'r Bartneriaeth hefyd yn ariannu Cydgysylltydd Cyswllt â Chymunedau sy'n gweithio gyda phreswylwyr lleol, yr Heddlu a sefydliadau eraill er mwyn hyrwyddo cysylltiadau positif rhwng myfyrwyr a'r gymuned leol. Mae'r Bartneriaeth hefyd yn gweithio gyda Heddlu Avon a Gwlad yr Haf, gan annog pobl i fynychu cyfarfodydd PACT (Partneriaid a Chymunedau Gyda'i Gilydd). Mae'r rhain yn gyfarfodydd cyhoeddus sy'n agored i breswylwyr a myfyrwyr lle gall aelodau'r cyhoedd godi pryderon allweddol a mae pleidlais ar ba broblemau y dylid eu blaenoriaethu.

3.24 Mae'r Undebau Myfyrwyr yn y ddwy brifysgol yn cyflogi Cydgysylltwyr Gwirfoddol sy'n hwyluso nifer o gyfleoedd gwirfoddoli ar gyfer myfyrwyr yn y ddinas sy'n helpu i annog cysylltiadau da gyda'r gymuned leol.

3.25 Mae Partneriaethau Cymunedol Myfyrwyr eraill sy'n weithredol yn cynnwys:

- Partneriaeth Cymunedol Myfyrwyr Caerefrog
- Partneriaeth Cymunedol Myfyrwyr Bryste
- Partneriaeth Cymunedol Myfyrwyr Nottingham

Siarteri Myfyrwyr a Gweithdrefnau Disgyblu Ymddygiad Gwrthgymdeithasol

3.26 Mae Siarter Myfyrwyr yn gytundeb ar hawliau a chyfrifoldebau rhwng myfyriwr a'u Sefydliad Addysg Uwch (HEI). Mae nifer o Brifysgolion ledled y wlad wedi gweithredu'r rhain, ond mae'n anodd diffinio eu heffeithiolrwydd gan na ellir eu gorfodi i raddau helaeth. Fodd bynnag, maent yn ddefnyddiol ynghylch hysbysu myfyrwyr o'r rheolau a rheoliadau mewn modd llai anffurfiol.

3.27 Mae myfyrwyr mewn llawer o Brifysgolion ac HEIs eisoes yn cael eu dal yn atebol am eu gweithredoedd a gallant wynebu camau disgyblu, gan gynnwys dirwyon neu beryglu eu siawnsiau o gwblhau eu cwrs os ceir bod eu hymddygiad yn y gymuned yn annerbyniol. Fel enghraifft nodweddiadol, caiff myfyrwyr eu disgyblu pan ydynt wedi "ymddwyn yn y fath ffordd y gellid tybio eu bod wedi cyflawni tramgwydd troseddol neu fel arall wedi ymddwyn, yn y Brifysgol neu rywle arall, mewn modd a amcangyfrifir i, neu sy'n debygol o, ddwyn anfri ar y Brifysgol (ar neu i ffwrdd o'r campws)".

Prifysgol Portsmouth - Cod Ymddygiad Myfyrwyr a Siarter Myfyrwyr

3.28 Mae gan Brifysgol Portsmouth God Ymddygiad Myfyrwyr¹⁸ i amlinellu ymddygiad derbyniol ar gyfer myfyrwyr y Brifysgol, ar neu i ffwrdd o'r campws fel ei gilydd, er mwyn sicrhau bod y Brifysgol yn gweithredu'n iawn.

¹⁸ University of Portsmouth, Code of Student Behaviour September 2014

3.29 Cyflwynir y disgwyliadau ynghylch ymddygiad myfyrwyr yn Siarter Myfyrwyr Prifysgol Portsmouth¹⁹ ac yn arbennig, mae myfyrwyr yn rhoi ymrwymiad i'r Brifysgol i:

- Gweithredu fel aelodau o gymuned gynhwysfawr sy'n cefnogi cydraddoldeb, amrywiaeth, ymddygiad moesol a chyfrifol;
- Ymddwyn yn gyfrifol a pharchus tuag at eu cymdogion a'r gymuned leol a gwneud dim byd a allai niweidio enw da'r Brifysgol;
- Ystyried yr amgylchedd a chefnogi mentrau gwyrdd y Brifysgol;
- Cadw at reolau a rheoliadau'r Brifysgol a chydymffurfio â rheoliadau allanol perthnasol.

3.30 Er y cyfeirir at gamau disgyblu yn erbyn myfyrwyr yn yr holl gyfweiliadau strwythuredig, ymddengys fod sancsiynau cadarn yn erbyn myfyrwyr yn gymharol anghyffredin. Fodd bynnag, mae Cyngor Dinas Belfast wedi cytuno i gyfeirio pob digwyddiad i'r Brifysgol fel mater o drefn (ar sylfaen wythnosol) wedi cael effaith ataliol sylweddol. Mae myfyrwyr yn mynd mor bell â gofyn i swyddogion yr awdurdod lleol beidio â'u riportio wrth y Brifysgol.

3.31 Mae Prifysgolion neu Sefydliadau Addysg Uwch sy'n gweithredu Siarter Myfyrwyr a Gweithdrefnau Disgyblu Ymddygiad Gwrthgymdeithasol yn cynnwys:

- Prifysgol Caerdydd
- Prifysgol Loughborough
- Prifysgol Newcastle
- Prifysgol Southampton
- Prifysgol Birmingham
- Prifysgol Salford
- Prifysgol Dwyrain Llundain
- Prifysgol St Mary's, Twickenham

Mentrau 'Town & Gown'

3.32 Trwy'r amser mae sefydliadau'n chwilio am ffyrdd newydd o ymateb i'r problemau yn ogystal â cheisio harneisio'r buddion mae myfyrwyr yn eu cyflwyno a sicrhau y profir y buddion hyn fan y gymuned ehangach.

3.33 Yn 2010, cyhoeddodd Undeb Cenedlaethol y Myfyrwyr, HEIs a Guild HE (corff cynrychiadol ar gyfer prifathrawon) 'Living Together, Working Together'²⁰, er mwyn arddangos y mentrau creadigol lluosog ledled y DU sy'n mynd i'r afael â phroblemau ynghylch myfyrwyr yn y gymuned.

3.34 Un ffordd sy'n cynorthwyo yw caniatáu i'r gymuned ehangach gyrchu cyfleusterau ar y campws a chyfleusterau sefydliadol, a hefyd ymgysylltiad sefydliadau â phartneriaethau a phrosiectau lleol er mwyn torri rhwystrau i lawr yn eu cymuned leol. Mae ymrwymiad cynyddol wedi bod gan HEIs ac Undebau Myfyrwyr i'r nod hon. Yn aml cyfeirir at y rhain fel "Town and Gown Initiatives".

¹⁹ University of Portsmouth Student Charter 2014, <http://www.port.ac.uk/accessinformation/policies/teachingandlearning/filetodownload,162599,en.pdf>
UUK, Studentification: a guide to opportunities, challenges and practice, 2006, www.universitiesuk.ac.uk

²⁰ www.nus.org.uk/PageFiles/12238/02-07-10_Living_Together_Working_Together.pdf

3.35 Mae llawer o Brifysgolion ac HEIs yn trefnu bod eu campysau a mannau'n fwy hygrych i'r cyhoedd lleol. Mae llawer o sefydliadau'n annog ymgysylltiad ehangach gan y gymuned trwy ddarlithoedd cyhoeddus, rhannu llyfrgelloedd a chyfleusterau chwaraeon a darparu mynediad i archifau. Mae'r rhain i gyd yn anelu at helpu'r gymuned ehangach i fanteisio ar fuddion anferth addysg uwch. Trwy'r mentrau hyn mae sefydliadau hefyd yn anelu at fynd i'r afael â chanfyddiadau bod campysau prifysgol yn 'anhgrych'.

3.36 Yn gynyddol, mae Prifysgolion ac Undebau Myfyrwyr yn rhedeg ystod o brosiectau i gynyddu amlygrwydd positif myfyrwyr yn y gymuned leol.

3.37 Mae dysgu gydol oes a'r broses gyson o ddatblygu a chyfnewid sgiliau a syniadau wedi'u mewnlannu yn niwylliant addysg uwch a gall fod yn ddylanwad positif o fewn y gymuned ehangach. Ymestynnir y diwylliant hwn trwy waith staff a myfyrwyr y Brifysgol sy'n cyfrannu cannoedd o oriau gwirfoddoli at brosiectau heblaw am sgiliau penodol gan gynnwys arbenigedd yn eu meysydd academiaidd. Hefyd gall yr ymagwedd hon fod yn ffordd o sicrhau bod gwybodaeth yn cael ei chyfathrebu i fyfyrwyr am yr ardal maent yn byw ynddi a'r hyn sy'n dderbyniol, a'r hyn nad yw.

3.38 Amcangyfrifir bod mwy na 725,000 o fyfyrwyr, 31% o boblogaeth y myfyrwyr mewn addysg uwch, wedi cymryd rhan mewn gweithgarwch gwirfoddol. Ar gyfartaledd maent yn darparu 44 o oriau'r flwyddyn (yn seiliedig ar ddychweliad o 32 o wythnosau) a maent yn cyfrannu oddeutu £175 miliwn y flwyddyn at economi'r DU. Mae sefydliadau sy'n cynnwys gwirfoddolwyr yn gosod gwerth mawr ar fyfyrwyr addysg uwch^{21, 22}.

3.39 Mae gweithgareddau gwirfoddoli'n amrywiol ac yn cynnwys gwirfoddoli gyda phlant a phobl ifanc, yn aml y rhai hynny ag anableddau neu anghenion arbennig eraill; gwaith amgylcheddol a chadwraeth; e-fentora; siopau elusen; dylunio gwefannau, rolau TG a gweinyddol ar gyfer elusennau; dehongli amgueddfeydd; ymgyrchoedd ac apeliadau; cymorth i eglwysi a grwpiau crefyddol; hyfforddi chwaraeon a threfnu digwyddiadau.

3.40 Ar ben hynny, gellir cyfeirio gwirfoddoli tuag at fuddion myfyrwyr eraill. Gallai hyn gynnwys gweithgareddau megis Nightline mentora myfyrwyr eraill, rhedeg clybiau a chymdeithasau, neu fod yn aelod o bwyllgor yr Undeb Myfyrwyr.

Cyngor Sir Ceredigion/Prosiect Economi Amser Nos Aberystwyth

3.41 Mae tîm Economi Amser Nos Cyngor Sir Ceredigion yn gweithio gyda phartneriaid megis Cyngor Tref Aberystwyth, Prifysgol Aberystwyth, yr heddlu, y Fasnach Drwyddedig, Grwpiau Cymunedol a Chynghorau Tref a Chymuned eraill ledled Ceredigion er mwyn gwella ansawdd bywyd sydd yn y pen draw yn effeithio ar iechyd a lles pobl. Mae'r economi amser nos hefyd yn hanfodol i'r economi lleol ac wrth gynnal bywiogrwydd a chynaliadwyedd Ceredigion gyfan.

- **Mae'r Purple Flag**²³ iyn gynllun achredu sy'n cydnabod rhagoriaeth ynghylch rheoli canolau trefi a dinasoedd yn y nos Canolau tref megis Aberystwyth sy'n cyflawni Baner Borffor fydd y rhai hynny sy'n: ddiogel, bywiog, atyniadol, wedi'u rheoli'n dda a sy'n cynnig noson well allan.

²¹ Students, Volunteering and the Community, Research Summary, Institute for Volunteering Research 2010

²² The Student Volunteering Landscape, Fiona Ellison & Helen Kerr, National Union of Students 2014

²³ www.atcm.org/programmes/purple_flag/WelcometoPurpleFlag

- **Night Light Scheme**²⁴ – mae gwirfoddolwyr gydag Eglwys Mihangel Sant yn cynnig cymorth neu gefnogaeth i'r rhai hynny a allai fynd i drafferthion tra'u bod allan ar noson yn Aberystwyth. Mae hwn wedi'i seilio ar gynllun cenedlaethol sydd wedi gweithio'n dda mewn ardaloedd eraill o'r wlad a gwelwyd ei fod yn tawelu tensiwn ac yn cyfrannu at ostyngiad sylweddol mewn problemau ar y stryd. Mae dros 40 o wirfoddolwyr yn derbyn hyfforddiant a mae ganddynt bresenoldeb cryf yn Aberystwyth ar nosau prysur. Ar ben hynny, mae gan y Brifysgol wirfoddolwyr o blith y myfyrwyr, "Street Angels", sy'n hebrwng nosau parti'r Undeb Myfyrwyr er mwyn gofalu am les y myfyrwyr a'r gymuned yn gyffredinol.
- **Mae Canllaw Byw Myfyrwyr Preifat Aberystwyth** yn ganllaw siop un stop i helpu myfyrwyr i fynd i'r afael â'u profiad tai yn y sector rhentu preifat (ar ôl neuaddau preswyl) a mae'n darparu ystod eang o gyfarwyddyd o gynlluniau blaendal tenantiaeth i'r diwrnod cywir i roi'ch bin allan.
- **Ymgyrch SSHH (Silent Students Happy Homes)** – nod yr ymgyrch Sssh yw cynyddu ymwybyddiaeth o effaith sŵn ar y strydoedd ac annog y rhai hynny sy'n mwynhau noson allan yn y dref i oedi i feddwl ac ystyried sut y gallai eu hymddygiad effeithio ar breswylwyr lleol.
- **Best Bar None Scheme** – the scheme operates throughout the UK with premises in over 100 counties, towns and cities and recognises and rewards businesses which are concerned about customer care, customer safety and offer a quality venue. Yn ychwanegol, mae gan rannau penodol o ganolau tref Aberystwyth, Llanbedr Pont Steffan ac Aberteifi gyfyngiadau ar yfed cyhoeddus trwy Orchmynion Man Cyhoeddus Dynodedig (DPPO).

Cambridge Student Community Action (SCA)

3.42 Mae SCA Caergrawnt (Prifysgol Caergrawnt a Phrifysgol Anglia Ruskin) yn bodoli i annog myfyrwyr i ymgysylltu â gwaith cymunedol gwirfoddol, gan ddarparu gwasanaethau i grwpiau difreintiedig o fewn y gymuned a rhoi profiad dysgu gwerthfawr i fyfyrwyr. Maent yn cynnig mwy na 70 o gyfleoedd gwirfoddoli. Rheolir deg o'r prosiectau hyn yn fewnol a fe'u gelwir yn "brosiectau mewnol" gan eu bod yn darparu'n benodol ar gyfer buddiannau myfyrwyr Caergrawnt; rhedir y prosiectau eraill gan ystod eang o sefydliadau allanol mae SCA yn recriwtio drostynt.

3.43 Mae enghreifftiau eraill o Fentrau 'Town and Gown' yn cynnwys:

- Prifysgol Rhydychen
- Loughborough Students' Action Group
- Prifysgol Durham – Student Community Action
- Student Community Action Newcastle
- Undeb Prifysgol Bryste (Student Community Action Plus) – Ymddiriedolaeth annibynnol
- Student Community Action Undeb Myfyrwyr Prifysgol Queen's Belfast
- Prifysgol Southampton
- Prifysgol Caerefrog
- Volunteering England
- International Town – Gown Association

²⁴ www.ceredigion.gov.uk/index.cfm?articleid=11184

Cynlluniau Achredu Landlordiaid

3.44 Mae'r sector rhentu preifat yn chwarae rhan bwysig o ran helpu i gwrdd â'r galw lleol am dai. Mae llawer o awdurdodau lleol yn gweithio mewn partneriaeth gyda landlordiaid y sector preifat ac asiantau gosod trwy eu cynllun achredu landlordiaid a'r fforwm i landlordiaid.

3.45 Mae cynlluniau achredu landlordiaid yn gynlluniau gwirfoddol â'r nod o annog arfer da ymhlith landlordiaid ac asiantau a gallant gael eu seilio ar eiddo, sef yr achredir pob eiddo unigol neu achredir y landlord neu asiant unigol. Mae'r cynllun yn cydnabod a gwobrwyo landlordiaid sy'n rheoli eu heiddo hyd at safon dda. Gall cynllun achredu llwyddiannus helpu i gynyddu'r cyflenwad o lety o safon dda er lles tenantiaid presennol a phosibl. Hefyd mae'n helpu i fagu perthnasau gwell rhwng landlordiaid a thenantiaid ac yn lleihau'r angen i swyddogion awdurdod lleol ymyrryd.

3.46 Un o'r problemau â chynlluniau achredu yw eu bod yn tueddu i ddenu landlordiaid da ond yn cael ond ychydig o effaith ar landlordiaid gwael. Fodd bynnag, yng Nghymru, eir i'r afael â'r broblem hon trwy'r cynllun cofrestru a thrwyddedu landlordiaid ac asiantaethau gosod yn y sector preifat o dan Ran 1 Deddf Tai (Cymru) 2014 (gweler paragraffau 2.33 – 2.35 uchod).

3.47 Gall cynlluniau achredu gael eu rhedeg ar sylfaen awdurdod lleol unigol, ranbarthol neu genedlaethol neu gallant gael eu rhedeg gan y prif gymdeithasau ar gyfer landlordiaid (NLA/RLA). Mae gan y mwyafrif o gynlluniau achredu rai neu i gyd o'r elfennau dilynol:

- Rhaid i'r landlord neu asiant gosod fod yn addas a phriodol;
- Rhaid i gyflwr ffisegol pob eiddo maent yn berchen arnynt neu'n eu rheoli gwrdd ag isafswm safonau cyfreithiol;
- Rhaid i arferion rheoli fod yn deg a rhesymol a rhaid i'r landlord weithio yn unol â chod ymarfer y cytunwyd arno;
- Rhaid i landlordiaid gwblhau cwrs datblygiad proffesiynol un diwrnod a pharhau â Datblygiad Proffesiynol Parhaus;
- Hyrwyddo cysylltiadau cymunedol da;
- Cytuno ar gyfradd ymateb i ddelio â chwynion gan denantiaid;
- Rhaid i asiantau fod yn aelod o gynllun proffesiynol cydnabyddedig ar gyfer asiantau rheoli neu osod;
- Darparu mantais farchnata, disgownt ar hyfforddiant, ffioedd trwyddedu HMO neu gyflenwyr eraill, llawlyfr cyfarwyddo ar arfer da yn y sector rhent preifat a chylchlythyrau rheolaidd.

London Landlord Accredited Scheme (LLAS) and UK Landlord Accreditation Partnership (UKLAP)

www.londonlandlords.org.uk

The London Landlord Accreditation Scheme (LLAS)

Mae'r London Landlord Accreditation Scheme yn achredu landlordiaid cyfrifol sy'n mynd trwy hyfforddiant ac yn cydymffurfio â chod ymddygiad. Gall landlordiaid achrededig arddangos logo'r LLAS fel bathodyn sy'n cynrychioli arfer da a gallant gyrchu ystod o gynhyrchion a chymelliadau gan gynnwys grantiau awdurdod lleol, cynlluniau prydlesu a gostyngiadau ar ffioedd ar gyfer trwyddedau a thaliadau eraill.

Fe'i sefydlwyd yn 2004 fel partneriaeth rhwng sefydliadau landlordiaid, sefydliadau addysgol a 33 o Fwrdeistrefi Llundain. Ers i Fwrdeistrefi o'r tu allan i Lundain ymuno â'r bartneriaeth, erbyn hyn mae'n hysbys fel UK Landlord Accreditation Partnership (UKLAP).

Erbyn hyn mae'n bwriadu ehangu'n sylweddol, fel rhan ganolog o safon rhentu'r Maer – yn gweithio gyda'i hawdurdodau lleol sy'n aelodau a'r GLA er mwyn derbyn aelodau newydd oddi ar ei chronfa gyfredol o 13,000 o landlordiaid (a 1000 o asiantau gosod a rheoli) yn Llundain er mwyn cyrraedd 100,000 o landlordiaid ac asiantau erbyn 2016.

3.48 Cynlluniau Eraill i Achredu Landlordiaid

- Rhwydwaith Achredu'r DU
- Cymdeithas Genedlaethol Landlordiaid – Cynllun Achredu
- Cynllun Achredu Cymdeithas Genedlaethol Landlordiaid Preswyl

Cynlluniau Graddiwch eich Landlord

3.49 Yn ystod blynyddoedd diweddar, mae nifer o Undebau Myfyrwyr wedi dechrau rhedeg arolygon Graddiwch eich Landlord er mwyn dysgu rhagor am brofiadau eu haelodau o dai, ac er mwyn graddio landlordiaid ac asiantau lleol.

3.50 Un enghraifft yw'r un a weithredir gan **Undeb Myfyrwyr Prifysgol Sussex**. Gall y Brifysgol ddarparu llety ar gyfer oddeutu 5,000 o'i 13,000 o fyfyrwyr mewn llety ar y campws ac i ffwrdd o'r campws. Fodd bynnag, mae'r mwyafrif mawr o'r myfyrwyr sy'n weddill yn Sussex yn byw yn y sector rhent preifat yn Brighton a Hove sydd gerllaw, a'r ardaloedd amgylchynol, a mae Sussex Advice and Representation Centre yn datgan bod mwy na thraean o'r ymholiadau'n perthyn i amodau tai gwael. Mae Undeb Myfyrwyr Sussex yn cyhoeddi adroddiad 'Rate Your Landlord' blynyddol²⁵ a, heblaw am adrodd ar y fath faterion â thrwsïadau, rhenti, blaendaliadau ac ati, mae hefyd yn cynhyrchu tablau pwysedig sy'n dangos lefel foddhaol mewn nifer o ardaloedd gyda landlordiaid ac asiantau gosod fel ei gilydd.

3.51 O'r blaen roedd **Undeb Myfyrwyr Bangor** yn gweithredu cynllun Graddiwch eich Landlord ond yn ddiweddar mae wedi symud at system o wobrau blynyddol ar gyfer landlordiaid sy'n cwmpasu ystod o gategoriau gan gynnwys landlord ymatebol, bargaen dda, landlord mawr, landlord bach ac ati. Dywed yr Undeb Myfyrwyr ei fod yn ystyried bod anogaeth yn llwybr gwell.

²⁵ www.sussex.ac.uk/students/support/

Undebau Myfyrwyr sydd wedi gweithredu cynllun tebyg i “Graddiwch eich Landlord”

- Undeb Myfyrwyr Lerpwl
- Caerfaddon – Rate Your Rental
- Adolygiad yr Asiant Gosod – The Naked Tenant

Gweithio mewn Partneriaeth - Trwyddedu Dethol, Bwrdeistref Llundain Newham

3.52 Amcangyfrifir bod sector rhent preifat Newham yn cynnwys 38,000 o anheddau, sy'n golygu mai dyma'r ddeiliadaeth fwyaf yn y bwrdeistref (35%). Mae HMOs yn cynyddu o ran nifer oherwydd diffyg tai fforddadwy a lefelau uchel o fewnfudo; amcangyfrifir bod 25% o'r sector rhent preifat yn HMOs erbyn hyn²⁶.

3.53 Newham oedd yr awdurdod lleol Seisnig cyntaf i gyflwyno trwyddedu ychwanegol a dethol ar draws y bwrdeistref yn 2013²⁷. Mae timau Tai'r Sector Preifat ac Iechyd yr Amgylchedd wedi datblygu strategaeth orfodi yn seiliedig ar drwyddedu eiddo rhent yn ôl disgrisiwn a gorfodi amlasiantaeth er mwyn delio ag amodau byw gwael a landlordiaid anghyfrifol.

3.54 Yn y dechrau, cychwynnodd Newham gydag ardal beilot yn cwmpasu oddeutu 580 o anheddau, 43% ohonynt yn y sector rhent preifat. Yn ystod y cynllun peilot dwy flynedd cafodd pob eiddo ei archwilio a'i drwyddedu. Cafodd mwy na 30 o landlordiaid eu herlyn oherwydd ystod o droseddau o dan y Ddeddf Tai a Chynllunio Gwlad a Thref, gan gynnwys methu â thrwyddedu, toriadau ar Reoliadau Rheoli HMOs a thoriadau ar hysbysiadau cynllunio.

3.55 Ers dynodi'r cynllun trwyddedu dethol, credir bod 99% o'r tai oedd angen trwydded wedi'u trwyddedu erbyn hyn. Y flaenoriaeth dros ddwy flynedd cyntaf y cynllun oedd nodi'r rhai hynny oedd angen cael eu trwyddedu a bydd yr ychydig flynyddoedd nesaf yn canolbwyntio ar sicrhau bod tai a rheolaeth yn cwrdd â'r safon ofynnol.

3.56 Canfuwyd bod trwyddedu eiddo'n cynnig dwy fantais allweddol. Yn gyntaf, mae'n helpu'r awdurdod lleol i adnabod landlordiaid. Mae maint sylweddol o adnoddau'r awdurdod lleol yn mynd tuag at ddod o hyd i'r perchennog neu'r person sydd â rheolaeth. Mae cael mynediad uniongyrchol i fanylion cyswllt person yn galluogi'r awdurdod lleol i osgoi'r elfen hon o'r gwaith ac i sicrhau eu bod yn delio gyda'r person cywir. Landlordiaid sy'n cydymffurfio yw'r rhai cyntaf i ddod ymlaen a mae'r mwyafrif o'r rhai eraill yn dod ymlaen wedi llythyr o rybudd. Mae lleiafrif o 15-20% o landlordiaid nad ydynt yn cydymffurfio nad ydynt yn ymgysylltu a mae hyn yn caniatáu i'r awdurdod lleol flaenoriaethu eu hadnoddau ar yr elfen anghyfrifol hon.

3.57 Fe wnaeth y cynllun peilot ddangos bod y landlordiaid a oedd yn osgoi trwyddedu'n tueddu i dorri ar ofynion eraill. Roedd y landlordiaid hynny a fethodd â thrwyddedu'n 4 gwaith yn fwy tebygol o fod yn gyfrifol am dai a oeddyn perii pryderon difrifol ynghylch iechyd a diogelwch. Yn ychwanegol, mae tystiolaeth anecdotaidd yn awgrymu nad oedd y fath landlordiaid yn talu'r

²⁶ Effective Strategies and Interventions: environmental health and the private housing sector, Jill Stewart 2013

²⁷ Bydd diwygiadau i Drwyddedu Dethol o 1 Ebrill 2015 yn golygu ei bod yn ofynnol i Gyngorau geisio cymeradwyaeth gan y Llywodraeth cyn gweithredu cynllun Trwyddedu os ydynt yn bwriadu trwyddedu rhan neu gyfran fawr o'r farchnad (20% o ardal ddaearyddol y Cyngor neu'r sector rhentu preifat lleol)

swm cywir o dreth incwm a threth gyngor, yn methu â chydymffurfio'n llawn â rheoliadau cynllunio ac adeiladu, yn debygol o fod yn gysylltiedig â throeddau mewnfudo a mewn rhai achosion oedd â hanes o aflonyddu a throi allan yn anghyfreithlon.

3.58 Yn ail, mae'r pwerau ychwanegol a ddaw gyda thrwyddedu ychwanegol a dethol, gan gynnwys y lefel uwch o ddirwy sy'n gysylltiedig â pheidio â thrwyddedu (lefel uchaf) £20,000, yn cael effaith ataliol. Lle roedd y fath dramgwydd troseddol wedi'i gyflawni, roedd hyn hefyd yn darparu'r opsiwn o ddefnyddio darpariaethau Deddf Enillion Troseddau 2002 (POCA) neu orchmynion ad-dalu rhent.

3.59 Mae trwyddedu'n helpu i nodi landlordiaid troseddol ac yn darparu sancsiynau a phwerau ychwanegol; ni all ddelio â'r troseddoldeb ehangach sy'n gysylltiedig â'r tai rhent preifat a redir waethaf. O ganlyniad, er mwyn delio â'r elfen hon o'r farchnad cychwynnwyd tîm gorfodi amlasiantaeth yn ymgorffori'r Heddlu, Tai'r Sector Preifat, Gorfodi Cynllunio, Asiantaeth Ffiniau'r DU, y Frigâd Dân ac eraill.

3.60 Mae cysylltiadau cryf Newham â'r Heddlu wedi helpu i gyflawni datrysiadau cynaliadwy i broblemau sy'n achosi troseddu ac ymddygiad gwrthgymdeithasol. Mae Newham, fel rhan o'r gwaith hwn, yn cyflogi rhyw 40 o Swyddogion Heddlu'n uniongyrchol er mwyn delio â'r problemau hyn ar draws y Bwrdeistref (nid yn unig ar y cynllun trwyddedu).

3.61 Mae'r Heddlu wedi addasu'r model VOLT yn eang er mwyn helpu i yrru i lawr problemau diogelwch cymunedol sy'n codi o gyfuniad o bedair elfen allweddol: Dioddefwr, Troseddwr, Lleoliad ac Amser. Mae'r ymagwedd hon wedi bod yn llwyddiannus ynghylch lleihau troseddu cysylltiedig â thafarnau, clybiau a safleoedd trwyddedadwy eraill. Mae'r model hwn wedi galluogi rhannu cudd-wybodaeth yn well, datrys problemau ar y cyd a'r gallu i edrych ar y broblem oddi wrth ystod o ymagweddau, yn galluogi i ddatrysiad mwy effeithiol gael ei ganfod. Mae hyn wedi arwain at ganlyniadau gwell, llai o fiwrocratiaeth ac arbedion ynghylch amser swyddogion o gymharu ag ymagwedd asiantaeth sengl.

3.62 Mae Newham hefyd wedi cyflwyno Prosiect Gosod Teg er mwyn sicrhau bod asiantau gosod yn cydymffurfio â deddfwriaeth gyfredol ynghylch diogelu defnyddwyr a sicrhau nad yw tenantiaid yn cael eu hecsbloetio, yn ogystal ag annog gwell safonau yn y diwydiant.

Delio ag Ymddygiad gwrthgymdeithasol

Llinellau Cymorth y Gymdogaeth

Prifysgol Caerwysg

3.63 Mae Llinell Gymorth a gwasanaeth e-bost StreetWise Prifysgol Caerwysg wedi'i sefydlu er mwyn helpu i gyfeirio ymholiadau gan breswylwyr Caerwysg sy'n dymuno rhannu unrhyw feddyliau, newyddion, adborth a phryderon a allai fod ganddynt ynghylch byw gyda myfyrwyr yn y gymuned. Mae rhai o'r problemau allweddol sy'n cael eu trafod yn tueddu i fod yn gysylltiedig â sŵn, sbwriel a pharcio. Bydd y Llinell Gymorth a gwasanaeth e-bost StreetWise yn helpu i ddatblygu darlun gwell o sut a pham y gallai'r fath broblemau fod yn digwydd Fodd bynnag, nid yw'r gwasanaeth ar gyfer cofnodi cwynion yn unig, mae hefyd yn bodoli ar gyfer amlygu newyddion da, gwelliannau mewn ardaloedd lleol neu awgrymu syniadau ar gyfer prosiectau'r dyfodol.

3.64 Sŵn ac ymddygiad gwrthgymdeithasol yw'r prif broblemau a godir o fewn y gymuned leol a chefnogir hyn gan ddata oddi wrth y Llinell Gymorth Gymdogaeth a weithredir gan Brifysgol Leeds, Prifysgol Metropolitan Leeds, Prifysgol Trinity Leeds a cholegau. Mae'r Llinell Gymorth yn wasanaeth neges llais ac e-bost penodedig 24 awr. Os yw'r broblem yn golygu sŵn, gwastraff, parcio neu chwarae gemau pêl, mae'r bartneriaeth Llinell Gymorth yn gweithio gyda defnyddwyr gwasanaeth, yr Heddlu a Chyngor Dinas Leeds i addysgu ac i gywiro ymddygiad negyddol ymhlith myfyrwyr.

3.65 Mae problemau ynghylch sŵn yn tueddu i gyrraedd uchafbwynt ar ddiwedd cyfnod arholiadau ac ar ddechrau tymhorau. Mae'r Llinell Gymorth wedi bod yn effeithiol ynghylch delio ag achosion unigol, ond derbynnir mai'r nifer o wahanol ffynonellau sŵn o fewn ardal ddiffiniedig sy'n gwaethygu'r broblem. Mae'r Brifysgol yn gweithio'n agos gyda'r Gwasanaeth Diflastod Sŵn, Tîm Ymddygiad Gwrthgymdeithasol Leeds a'r Heddlu er mwyn cyfuno adnoddau i fynd i'r afael â'r broblem barhaus hon.

3.66 Er mwyn sicrhau ymagwedd gyson tuag at yr holl broblemau a godir, mae pob sefydliad yn dilyn y gweithdrenau a fanylir yng Nghod Llinell Cymorth y Gymdogaeth. Mae'r Cod wedi'i ddatblygu a'i addasu ers 2007 er mwyn sicrhau bod myfyrwyr yn cael cyfle i gywiro eu hymddygiad cyn bod camau disgyblu'n cael eu cymryd Cynhyrchir adroddiad blynyddol²⁸ er mwyn olrhain nifer a natur yr achosion a archwilir gan y Llinell Gymorth bob blwyddyn Defnyddir y data i arwain gwaith rhagweithiol mewn partneriaeth gydag Undeb Prifysgol Leeds, Cyngor Dinas Leeds a'r Heddlu er mwyn mynd i'r afael yn weithgar â phroblemau'r gymdogaeth. Mae gan Llinell Cymorth y Gymdogaeth weithdrefn safonol²⁹ ar gyfer sut i ddelio â chwynion.

3.67 Mae Prifysgolion eraill sy'n gweithredu Llinell Cymorth y Gymdogaeth yn cynnwys:

- Cartrefi Myfyrwyr Manceinion
- Prifysgol Nottingham

Get to Know Your Neighbour

3.68 Mae'r fenter gan Undeb Prifysgol Leeds yn anelu at sicrhau bod myfyrwyr yn ymwybodol eu bod yn byw ymhlith cymuned sydd eisoes wedi'i sefydlu yn ogystal â magu gwell synnwyr o gymuned ar gyfer yr holl breswylwyr.

3.69 Ar ddechrau'r flwyddyn, mae gwirfoddolwyr o blith y myfyrwyr yn cael eu hebrwng gan swyddogion o'r Brifysgol, Undeb Myfyrwyr Prifysgol Leeds, Cyngor Dinas Leeds a'r Heddlu wrth ymweld ag aelwydydd yn yr ardaloedd lle mae'r mwyafrif o fyfyrwyr yn byw. Eleni ymwelwyd ag 895 o aelwydydd yn yr ardaloedd targed o Hyde Park a Headingley a nodwyd gan Llinell Cymorth y Gymdogaeth fel rhai oedd angen addysg ychwanegol.

²⁸ www.leeds.ac.uk/sustainability/downloads/Community/Helpline%20Report%202013.pdf

²⁹ www.leeds.ac.uk/sustainability/downloads/Community/Neighbourhood%20Helpline%20Procedure.pdf

3.70 Darperir cerdyn post i aelwydydd myfyrwyr³⁰, a mae gofod ar hwn i breswylwyr ysgrifennu neges gyflwyniadol fach i'w cymydog.³¹ Ar ben hynny, rhoddwyd negeseuon ar eiddo a diogelwch personol, rheoli gwastraff, cael eu cynnwys yn y gymuned leol a sut i osgoi achosi diflastod sŵn. Wrth galon y fenter mae'r cred mai deialog rhwng cymdogion yw'r dull mwyaf effeithiol i fynd i'r afael ag unrhyw broblemau cymdeithasol.

Delio â Sŵn

3.71 Fel arfer mae myfyrwyr yn astudio, gweithio a chymdeithasu ar amseroedd gwahanol a gall y ffordd amrywiol hon o fyw, heblaw am eiddo nas insiweiddir yn dda, mewn ardaloedd â llawer iawn o dai, achosi pryderon sylweddol ynghylch sŵn yn y gymuned. Ar ben hynny, mewn ardaloedd â chrynhoad uchel o lety ar gyfer myfyrwyr gall amllder partion fod yn broblem.

3.72 Mae'r cwynion amlaf yn y nos fel arfer yn cynnwys:

- sŵn a wneir gan fyfyrwyr wrth fynd allan/dod adref – siarad yn uchel, gweiddi, siantio/canu, taro drysau tŷ a thacsi;
- cerddoriaeth uchel neu gemau cyfrifiadur swnllyd gyda ffenestri ar agor;
- casgliadau o fyfyrwyr mewn gerddi yn hwyr yn y nos yn aflonyddu cymdogion sy'n ceisio cysgu;
- partion swnllyd, cerddoriaeth uchel, gwesteion yn gweiddi yn y stryd neu mewn gerddi.

3.73 Mae'r mwyafrif o Brifysgolion yn darparu cyfarwyddyd ar sut i leihau'r risg o gwynion wrth gynnal parti. Mae Cyngor Dinas Bryste'n darparu'r cyfarwyddyd dilynol:

- Rhowch ddigon o rybudd o flaen llaw gyda'ch manylion cyswllt i'ch cymdogion. Rhowch wybod iddynt ba amser (rhesymol) rydych yn disgwyl i'r parti orffen a chadw at hwn. Nid yw parti trw'r nos yn rhesymol – os mai dyma'r hyn rydych yn ei gynllunio yna chwiliwch am leoliad yn y dref sy'n fwy addas ar gyfer hyn.
- Peidiwch â hysbysebu'ch parti ar safleoedd rhwydweithio cymdeithasol; yn y pen draw gallech gael llawer mwy o westeion nag y gallwch ymdopi â hwy.
- Nid yw deciau DJ, seinchwyddwyr, neu offer eraill sy'n creu sŵn eithafol o uchel yn dderbyniol. Ni ddylai'r gerddoriaeth fod yn ddigon uchel i'w chlywed y tu allan i'ch eiddo.
- Cadwch ddrysau a ffenestri ar gau er mwyn atal sŵn rhag teithio.
- Gofynnwch i westeion gyrraedd/gadael eich eiddo'n dawel a cheisio cadw pawb y tu mewn gan fod cymdogion yn cael eu cadw ar ddi-hun yn aml gan fynychwyr parti sy'n sgrechian a gweiddi mewn gerddi neu ar y stryd. Os derbynnir cwynion ynghylch gwesteion swnllyd, cewch eich dal yn gyfrifol.
- Osgowch bartïon ar nosau'r wythnos.
- Ymatebwch yn gwrtais i geisiadau gan gymdogion naill ai i ddod â'r parti i ben neu i droi'r gerddoriaeth i lawr (a'i chadw i lawr).
- Cliriwch unrhyw annibendod a adewir y tu allan i'ch tŷ y bore nesaf.

³⁰ www.leeds.ac.uk/sustainability/downloads/Community/get%20to%20know%20your%20neighbour%20leaflet.pdf

³¹ www.leeds.ac.uk/sustainability/downloads/Community/Resident%20Letter.pdf

3.74 Os yw Prifysgolion yn derbyn cwynion a chadarnheir bod ymddygiad annerbyniol wedi digwydd, gall sancsiynau a/neu ddirwyon gael eu gosod o dan y rheolau a rheoliadau ar gyfer ymddygiad myfyrwyr yn y gymuned (Siarter Myfyrwyr/gweithdrefn ddisgyblu) (gweler paragraffau 3.27 – 3.72 uchod).

3.75 Mae llawer o awdurdodau lleol yn cynnig gwasanaeth y tu allan i oriau mewn cysylltiad â sŵn; mae rhai'n cyfyngu'r fath wasanaethau i'r penwythnos neu yn ystod amser y tymor, pan yw cwynion yn debygol o fod ar eu huchaf. Ar ben hynny, mae rhai awdurdodau lleol yn cynnig gwasanaeth cyfyngu³² er mwyn ceisio delio ag unrhyw gwynion ynghylch sŵn.

3.76 Mae Cyngor Bwrdeistref Charnwood wedi sefydlu Panel Craffu sy'n cwmpasu cynllunio, tai a phartneriaeth gymunedol gan gynnwys delio ag ymddygiad gwrthgymdeithasol. Maent wedi mabwysiadu ymagwedd gynyddrannol ynghylch ymddygiad gwrthgymdeithasol/cwynion ynghylch sŵn (geiriau o gyngor, rhybudd ar lafar, rhybudd ysgrifenedig, contract ymddygiad derbynol, unrhyw gŵyn yn arwain at ymweliad) a mae hyn wedi bod yn effeithiol iawn, gan gael gwared ar yr angen am gamau cyfreithiol ffurfiol i raddau helaeth.

3.77 O gymharu â hynny, mae Cyngor Dinas Leeds wedi mabwysiadu ymagwedd ymyraethol gadarn iawn â sŵn yn wardiau Headingley a Hyde gyda mwy na 100 o hysbysiadau'n cael eu cyflwyno o dan a 80 Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990 o gwmpas Wythnos y Glas 2014. Mae Tîm Ymddygiad Gwrthgymdeithasol Leeds yn monitro'r cyfryngau cymdeithasol (lle caiff partïon eu hysbysebu'n aml) yn weithredol er mwyn targedu camau gweithredu'n effeithiol a lle mae'n bosibl i ragatal cwynion (gan fod niwsans statudol yn 'debygol o ddigwydd').

3.78 Rhoddwyd ystyriaeth gan rai awdurdodau lleol i ganiatáu mesur ac adrodd diflastod sŵn trwy gymhwysiad ffôn symudol "ap sŵn". Ar gyfer defnyddwyr, mae'r ap am ddim i'w lawrlwytho a'i ddefnyddio. Ar ôl iddynt gofrestru gallant wneud recordiadau o sŵn ar unwaith a chânt eu procio i nodi ychydig o wybodaeth seml trwy dapio ychydig o eiconau. Ar ôl eu cyflwyno anfonir yr wybodaeth a'r ffeil sain ymlaen at yr awdurdod lleol neu'r gymdeithas dai fel mater o drefn. Yna gallant adolygu'r recordiad a bydd hyn yn eu galluogi i asesu pa gamau neu weithredoedd y dylid eu dilyn (www.thenoiseapp.com).

3.79 Mae Cyngor Dinas Belfast yn gwneud defnydd rheolaidd iawn o'r pŵer i ddelio â chwynion am sŵn mewn ardaloedd lle ceir crynodaau o fyfyrwyr a maent yn cyhoeddi llawer o hysbysiadau cosb benodedig (gweler paragraff 2.23 uchod). Maent wedi cael bod y pŵer yn ddefnyddiol iawn a mae myfyrwyr yn tueddu i gyfyngu sŵn ar ôl yr ymweliad cyntaf wrth iddynt ddod yn ymwybodol iawn o'r canlyniadau os nad ydynt ei gyfyngu. Cyfunir y defnydd o'r pŵer gyda'r polisi o adrodd pob cŵyn wrth yr HEI berthnasol.

3.80 Ar ben hynny, erbyn hyn mae gan yr awdurdod lleol, yr Heddlu a chymdeithasau tai y gallu i ddefnyddio Hysbysiadau Diogelu Cymuned (gweler Ffigur 1 uchod).

³² www.bristol-mediation.org/

Delio â Phryderon ynghylch Sbwriel/Golwg Strydoedd

3.81 Un o'r prif bryderon ar gyfer cymunedau lleol ac awdurdodau lleol oedd y broblem o wastraff a glendid strydoedd, o ran casgliadau mawr pan yw myfyrwyr yn symud i mewn i'r eiddo yn y lle cyntaf a phan yw safle'r HMO'n cael ei glirio ar ddiwedd y flwyddyn academiaidd ill dau.

3.82 Yn ychwanegol, mae'r broblem barhaus o denantiaid HMO yn methu â rhoi eu biniau allan ar gyfer casglu ar y diwrnod priodol, sy'n golygu bod sbwriel yn cael ei adael allan am gyfnodau hir, ac yn ei dro mae bagiau'n cael eu torri a mae eu cynnwys yn cael ei ledaenu o gwmpas y stryd.

3.83 Ymgwymerodd Undeb Prifysgol Leeds â phrosiect ymchwil yn 2009 er mwyn sefydlu beth oedd ymddygiad ac agweddau myfyrwyr tuag at wastraff ac ailgylchu³³. Canfu'r ymchwil nad oedd myfyrwyr yn gwybod llawer am y gwasanaeth gwastraff a gynigiwyd, gan gynnwys diwrnodau casglu'r biniau, amllder casglu'r biniau, ble i gadw biniau olwyn os nad oes gofod ar yr eiddo a ble mae'r safleoedd didoli.

3.84 Fe wnaeth yr ymchwil awgrymu bod myfyrwyr angen rhagor o wybodaeth gan yr awdurdod lleol, yn arbennig yn ystod dechrau'r tymor ac ar gyfer y rhai hynny sydd wedi symud i mewn i lety rhent newydd am y tro cyntaf. Hefyd fe wnaeth ddangos bod ardaloedd myfyrwyr, yn arbennig tai sydd â chyfradd feddiannu uchel, angen mwy gan y Cyngor o ran biniau mwy o faint neu nifer fwy o finiau, yn seiliedig ar y nifer o bobl sy'n byw yn y tŷ, a gwell amllder casglu.

3.85 Yn bennaf, mae gan awdurdodau lleol bolisi o addysgu a chodi ymwybyddiaeth o gyfrifoldeb cymdeithasol a chyflwyniad cywir o wastraff yng nghymuned y myfyrwyr a landlordiaid. Mae'r cyfnewidiad blynyddol o fyfyrwyr yn golygu bod angen i'r fath raglenni gael eu ffocysu ar ddechrau pob blwyddyn academiaidd a chael eu hatgyfnerthu'n rheolaidd.

3.86 Mae gan awdurdodau lleol ddulliau amrywiol o gynyddu ymwybyddiaeth, megis mynychu ffeiriau wythnos y glas, defnydd o gyfryngau arloesol megis podlediadau a fideos, gweithio'n agos gyda'r prifysgolion ac Undebau Myfyrwyr ar gyfathrebu trwy restrau postio, canllawiau 'beth sydd ymlaen', y cyfryngau cymdeithasol, gwefannau a chylchlythyrau cymunedol. Fodd bynnag, ni fydd polisi o addysg ar ei hunan yn datrys y broblem yn ddigonol bob tro, a mae awdurdodau lleol wedi defnyddio ystod o ymagweddau a mentrau i geisio lleddfu'r broblem.

3.87 Fe wnaeth Cyngor Dinas Rhydychen fabwysiadu Strategaeth Gwastraff ac Ailgylchu newydd³⁴ yn 2013, a gyflwynodd bolisi ar gyfer fflatiau ac HMOs, lle na fydd yr awdurdod lleol yn casglu mwy o wastraff o finiau sbwriel domestig nag o finiau ailgylchu domestig (1 bag ailgylchu = 1 bag o wastraff domestig). Bwriedir y polisi i annog lefel uwch o gyfranogi yn eu cynllun ailgylchu. Mae'r polisi ar gyfnod cynnar ei weithredu a mae'n rhy gynnar felly i sefydlu effeithiolrwydd y polisi.

³³ www.leedsuniversityunion.org.uk/pageassets/brandguidelines/resources/wasteresearchreportJan10.pdf

³⁴ www.oxford.gov.uk/Library/Documents/Policies%20and%20Plans/Waste%20and%20Recycling%20Strategy%202013-20.pdf – Oxford City Council Waste and Recycling Strategy 2013-2020

3.88 Fel rhan o'u hamodau trwyddedu HMOs yn ôl disgresiwn, mae gan y mwyafrif o awdurdodau lleol ddarpariaethau i hysbysu tenantiaid o'u cyfrifoldebau ynghylch ymddygiad gwrthgymdeithasol, ymddygiad cymdogol da a gwastraff. Fel enghraifft, mae gan Gyngor Dinas Abertawe'r amod dilynol o fewn eu hamodau trwyddedu: Trefniadau Gwastraff a Golwg y Strydoedd.

“Bydd deiliad y drwydded yn sicrhau y darperir cyfleusterau storio addas a digonol ar gyfer gwastraff a deunydd ailgylchu y cartref tra'n aros iddo gael ei waredu. Fel arfer byddai hyn yn golygu darparu biniau yn y gymhareb o 1 bin (â chapasiti o 80 litr o leiaf) i bob 2 berson.”

“Bydd deiliad y drwydded yn sicrhau y rhoddir esboniad i denantiaid ar ddechrau eu meddiannaeth ynghylch y trefniadau storio a gwaredu sydd yn eu lle ynghylch gwastraff a deunydd ailgylchu y cartref. Ar ôl derbyn y fath esboniad, bydd deiliad y drwydded yn sicrhau y bydd pob tenant yn llofnodi'r Datganiad o Ddealltwriaeth.”

“Bydd deiliad y drwydded yn sicrhau y gwneir unrhyw waith adeiladu neu welliannau â'r isafswm o amhariad ar y meddianwyr, cymdogion a'r gymuned ehangach a, lle mae'n bosibl, na fydd unrhyw wastraff sy'n codi o'r gwaith adeiladu neu welliannau i'r tŷ yn cronni yn nhalar y tŷ nag yn agos iddo. Ble mae'n amhosibl osgoi'r fath groniadau byddant yn cael eu symud cyn gynted ag y mae'n rhesymol ymarferol at gyfleuster gwaredu gwastraff â thrwydded addas.”

“Ni chaniateir i wastraff arall megis hen ddodrefn neu offer gronni yn nhalar yr eiddo. Os yw trefniadau wedi'u gwneud i symud y fath eitemau gellir eu rhoi wrth flaen yr eiddo ar y dyddiad casglu'n unig.”

3.89 Mae Cyngor Dinas Nottingham, Cyngor Gwynedd, Cyngor Dinas Caerdydd a nifer o awdurdodau lleol eraill yn gweithredu gwasanaeth “Testun Taclus” lle gall myfyrwyr a phreswylwyr gofrestru i gael neges destun am ddim, sy'n eu hatgoffa pryd y cesglir deunydd ailgylchu/gwastraff. Mae angen iddynt decstio ‘Tidy’ gyda rhif eu tŷ a'u cod post i 60066 er mwyn derbyn eu nodyn atgoffa AM DDIM ynghylch diwrnodau casglu gwastraff a deunydd ailgylchu. Mae Rheoli Gwastraff a'r grŵp Cadwch Gaerdydd yn Daclus yn edrych i mewn i ffyrdd o rannu data ar ffyrwyr fel maent yn cael eu cofrestru fel mater o drefn ar gyfer y gwasanaeth.

3.90 **Get it Out for Cardiff** yw'r cynllun blynyddol ar ddiwedd tymor ar gyfer gwastraff, ailgylchu a chasglu ar gyfer elusennau sy'n gweithredu rhwng Mai a Medi bob blwyddyn. Mae'r fenter mewn partneriaeth gyda Chyngor y Ddinas, Prifysgol Caerdydd, Prifysgol Metropolitan Caerdydd a Phrifysgol De Cymru ac Undebau sy'n helpu Myfyrwyr i glirio eu sbwriel allan ar ddiwedd y flwyddyn academiaidd. Y nod yw aildddefnyddio ac ailgylchu cymaint ohono â sy'n bosibl. Yn ymgyrch 2010 casglwyd 225 o dunelli o wastraff ac eitemau nad oedd eu hangen gyda mwy na 62 o dunelli'n cael eu hailgylchu a mwy na chwe thunnell yn cael eu haildddefnyddio gan fod myfyrwyr yn eu rhoi i gasgliadau elusennol. Mae darpariaeth o gasgliadau ychwanegol o wastraff a deunydd ailgylchu ar dri Sadwrn ym mis Mehefin a mis Gorffennaf bob blwyddyn, sy'n cydfynd â diwedd y flwyddyn academiaidd.

3.91 **Y Cynllun Hyrwyddwyr Amgylcheddol:** Wrth baratoi ar gyfer dechrau'r flwyddyn academiaidd mae Rheoli Gwastraff, cardiffdigs.co.uk, Undeb Myfyrwyr Caerdydd a Student Volunteering Cardiff [Gwirfoddoli Myfyrwyr Caerdydd] (SVC) yn dod ynghyd er mwyn edrych ar faterion ynghylch cynaliadwyedd. Mae ganddynt nifer o gydgyssylltwyr a gwirfoddolwyr a fydd

yn mabwysiadu stryd neu ardal er mwyn helpu i godi addysg ac ymwybyddiaeth ynghylch cyfrifoldebau gwastraff heblaw am faterion lletach ynghylch cynaliadwyedd.

3.92 Cronfa Werdd Myfyrwyr UCM: mae'n darparu cyllid i undebau myfyrwyr i'w galluogi i ddatblygu prosiectau cynaliadwyedd trawsffurfiol a arweinir gan fyfyrwyr a mae'n helpu myfyrwyr i fabwysiadu arferion o blaid yr amgylchedd³⁵.

3.93 Lle nad yw cyfarwyddyd a chyngor yn datrys y mater a mae angen i'r awdurdod lleol gymryd ymagwedd fwy cadarn, mae nifer o ymagweddau statudol y gellir eu dilyn Bydd addasrwydd pob ymagwedd yn dibynnu ar amgylchiadau unigol yr achos.

Mynd i'r Afael â Throseddu

3.94 Mae poblogaeth fawr o fyfyrwyr yn golygu bod derbyniad newydd o ddioddefwyr bwrghleriaeth posibl bob blwyddyn, gyda thai myfyrwyr yn aml yn darparu ffynhonnell gyfoethog o offer electronig megis ffonau symudol, llechenni a gliniaduron. Mae ffordd myfyrwyr o fyw gyda thymhorau a gwyliau'n golygu bod y grŵp hwn yn fwy agored i weithgareddau troseddol. Ymhellach, gan fod y boblogaeth o fyfyrwyr yn newid o flwyddyn i flwyddyn gall troseddwy'r ddychwelyd i'r un cyfeiriad oherwydd eu gwybodaeth flaenorol.

3.95 Yn aml mae gan y boblogaeth o fyfyrwyr gysylltiadau llai sefydledig â'r gymuned, sy'n darparu rhywfaint o anhysbysrwydd i droseddwy'r a all symud o gwmpas â mwy o ryddid nag a allai fod yn wir fel arall. Mae ystod o fentrau i frwydro yn erbyn y fath droseddu wedi'u mabwysiadu gan bartneriaethau o asiantaethau.

Partneriaeth Lleihau Troseddu Prifysgolion a Cholegau Leeds

3.96 Mae mynd i'r afael â phroblemau ynghylch peryglon i fyfyrwyr yn flaenoriaeth i'r Heddlu, Cyngor Dinas Leeds a phrifysgolion a cholegau'r ddinas. Mae Partneriaeth Lleihau Troseddu Prifysgolion a Cholegau Leeds yn gweithio ar y cyd i gyflenwi a chydgyssylltu nifer o fentrau ynghylch lleihau troseddu a diogelwch a arweinir gan yr ymgyrch Knowledge³⁶:

- Immobilise: Cofrestr eiddo am ddim sy'n helpu'r Heddlu i olrhain unrhyw eitemau a ddygir a'u dychwelyd i'r perchennog.
- Know How: Geiriau o gyngor ar sut i osgoi mynd yn ddioddefwr troseddu yn Leeds.
- In the Know: Ystadegau troseddu lleol.
- Know Who: Gwybodaeth ynghylch pwy y dylid cysylltu â hwy i gael cymorth, cefnogaeth a chyngor pellach.
- Know why: Straeon o fywyd go iawn sy'n dangos pam mae osgoi troseddu a chadw'n ddiogel yn Leeds yn bwysig.

3.97 Hefyd mae'r Brifysgol yn cyfrannu at gyllido Swyddog Heddlu'r Brifysgol er mwyn lleihau bregusrwydd myfyrwyr i droseddu'n sylweddol, gyda phwyslais ar ganfod bwrghleriaethau yn ardal fewnol Gogledd-orllewin Leeds. Mae troseddau lleol wedi gostwng oherwydd gweithio partneriaeth lleol effeithiol, rhwng 2004 a 2010, gostyngodd bwrghleriaethau yn ardaloedd myfyrwyr Leeds 40%.

³⁵ www.studentsgreenfund.org.uk

³⁶ www.knowledge-leeds.co.uk/

Menter Wirfoddoli'r Heddlu a Myfyrwyr Caerdydd

3.98 Mae'r cynllun Gwirfoddoli'r Heddlu a Myfyrwyr yn golygu bod myfyrwyr Caerdydd yn gweithio gyda swyddogion o Heddlu De Cymru ar ostwng troseddu a mentrau atal yn yr ardal leol. Nod y fenter yw datblygu cysylltiadau cymunedol cryfach a gwella bywydau myfyrwyr a phobl leol er mwyn gwneud iddynt deimlo'n ddiogelach yn yr ardal leol.

3.99 Mae'r fenter wedi rhoi profiad gwerthfawr i fyfyrwyr ynghylch gweithio gyda phreswylwyr lleol, myfyrwyr a Heddlu De Cymru. Mae'r fenter wedi gwella cysylltiadau cymunedol tra'n gwneud effaith bositif hefyd ar leihau ffigurau troseddu o fewn Cathays.

3.100 Mae gwirfoddolwyr yn gweithio wrth ochr swyddogion ac yn cynnal ystod o weithgareddau. Gall y rhain gynnwys cyflenwi ymwybyddiaeth o ddrws i ddrws o ymgyrchoedd atal troseddu (y fenter marcio eiddo), plismona diogel mewn digwyddiadau mawr megis y gêm 'Farsiti', yn rhoi cefnogaeth weladwy iawn i Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu a Swyddogion Heddlu mewn digwyddiadau, ar batrôl ac yn cefnogi cyd-fyfyrwyr trwy fentrau lleol megis:

- **Bws Diogelwch Myfyrwyr** a ddarperir gan Undeb Myfyrwyr Caerdydd ac a reolir gan Heddlu De Cymru: mae'n nodi myfyrwyr a allai fod yn hyglwyf oherwydd eu bod wedi meddwi, neu oherwydd eu lleoliad neu amser y nos, ac yn mynd â hwy i fan diogel. Cyflwynwyd strapiau arddwrn yn 2013 yn cyflenwi'r neges 'Sut gyrraeddoch chi adref?' Mae'r cod QR neu'r ddolen URL unigryw ar y strapen arddwrn, yn mynd â hwy i dudalen benodedig (heb fod yn gyhoeddus) ar y wefan www.studentdigs.co.uk sy'n darparu cyngor a chyfarwyddyd iddynt. Pwrpas y fenter hon yw ceisio newid ymddygiad myfyrwyr.
- **Ymgyrch Sadwrn** – Ymgyrch blynyddol a arweinir gan yr Heddlu i gydfynd â dychweliad myfyrwyr y brifysgol ar ôl gwyliau'r haf. Mae'r fenter yn anelu at rwystro troseddu ac ymddygiad gwrthgymdeithasol a chynyddu diogelwch a diogeledd y gymuned a phoblogaeth y myfyrwyr. Mae mwy o adnoddau heddlu a Swyddogion Sŵn y Cyngor ar gael trwy gydol y nosweithiau ar gyfer cwynion ynghylch sŵn.
- **Partneriaeth Fwrgleriaeth** arweiniodd gwaith rhwng Gorfodi Tai Dians Caerdydd a Heddlu De Cymru at ostyngiad o 80% mewn bwrghleriaethau ar draws y pum brif stryd ar gyfer bwrghleriaethau yn Cathays rhwng 2012 a 2013. Fe wnaeth yr ymagwedd hon gynnwys yr Heddlu'n mynd i mewn i dai pan nad oedd y drws blaen wedi'i gloi a gosod balwnau trwy ffenestri agored, gyda chardiau â neges wedi'u cysylltu'n amlygu'r risg a gyflwynir gan fwrgleriaeth.

3.101 Yn Charnwood, mae Operation Umble yn digwydd bob blwyddyn gydag ymweliadau o ddrws i ddrws gan wirfoddolwyr o'r gymuned a'r Undeb Myfyrwyr, Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu a staff yr awdurdod lleol sy'n rhoi cyngor ar faterion ynghylch atal troseddu.

3.102 Ym Mangor, yn ychwanegol i'r cyflwyniad o ddarpariaethau diogeledd mewn amodau trwydded, erbyn hyn mae'r holl safleoedd newydd eu trwyddedu'n cael ymweliad gan yr Heddlu a sticer ffenestr i ddweud ei fod wedi'i archwilio gan yr Heddlu. Mae'r Heddlu hefyd yn darparu rhestrau sy'n mynd ar gronfa ddata a phennau marcio diogeledd.

Llwybr Cerdded Diogelach

3.103 Mae nifer o Brifysgolion megis Wolverhampton a Bradford, mewn partneriaeth gyda'r Undeb Myfyrwyr a'r Heddlu, yn dyfeisio Llwybr Cerdded Diogelach i'w ddefnyddio o'r llety i'r prif adeiladau academaidd. Yn aml, darperir goleuadau ychwanegol neu well ar y llwybrau hyn.

3.104 Mae Charnwood wedi ariannu'r ddarpariaeth o fugeiliaid stryd yn rhannol er mwyn helpu i leihau problemau yng nghanol tref Loughborough a maent yn ceisio ymestyn hyn i'r llwybrau diffiniedig o ganol y dref i ardaloedd myfyrwyr.

3.105 Mae partneriaethau eraill yn darparu gwybodaeth ar eu hardal leol, gan gynnwys troseddu, y ffyrdd gorau i fynd adref yn y nos, megis bysus nos neu gwmnïau tacsï diogel (gyda menywod yn gyrru).

Delio â Pharcio ar y Stryd/Cludiant

3.106 Mewn cymdogaethau preswyl â pharcio cyfyngedig cydnabyddir y gall tai amlfeddiannaeth achosi neu waethygu problemau parcio presennol. Ar ben hynny, bydd myfyrwyr sy'n gyrru i mewn i HEI yn ceisio parcio cyn agosed i'r cyfleuster â phosibl, sy'n golygu bod strydoedd gerllaw yn mynd yn orlawn. Mae llawer o awdurdodau lleol wedi annog myfyrwyr i gyfyngu eu defnydd o gerbydau preifat trwy'r defnydd strategol o gynlluniau trwydded barcio ceir, llinellau melyn dwbl a gorfodi sifil (cosbau penodedig).

3.107 Ar ben hynny, mae campysau HEI yn cyfyngu'n gynyddol ar y lefel o barcio sydd ar gael er mwyn rhwystro myfyrwyr rhag dod â'u ceir yn ogystal ag annog parcio ystyriol. Mae amcangyfrifon yn awgrymu bod dod â char i'r Brifysgol yn costio oddeutu £2,500 y flwyddyn³⁷.

3.108 Mae llawer o HEIs yn cydnabod yr angen i hyrwyddo defnydd gan fyfyrwyr o gludiant cyhoeddus, beicio a cherdded fel dewis arall. Trwy hyn, gall HEIs ac awdurdodau lleol weithio mewn partneriaeth ac annog proses o negodi gyda darparwyr lleol o gludiant cyhoeddus er mwyn sicrhau bod gwasanaeth digonol ar gael ac os yn bosibl i gyfiawnhau cyllid ar gyfer llwybrau cludiant cyhoeddus pennnodedig a allai fod angen cymhorthdal i weithredu.

3.109 Mae Prifysgol Leeds wedi gweithredu ystod o fesurau i annog dewisiadau cludiant mwy cynaliadwy gan staff a myfyrwyr fel ei gilydd ac i leihau defnydd o geir. Mae hyn yn cynnwys datgymhellion megis atal unrhyw fyfyrwr rhag parcio ar y campws, ond mae'n cael ei ategu gan ystod o gymhellion gan gynnwys y cynllun llogi beiciau Velocampus³⁸. Mae buddsoddiad wedi mynd i mewn i'r seilwaith beicio ar y campws ac o gwmpas preswylfeydd y Brifysgol, gan gynnwys mannau diogel i gadw beiciau a chyfleusterau cawod. Mae gwefan gynhwysfawr yn darparu cyngor a chymorth ynghylch cludiant cyhoeddus, a mae canolbwynt Beiciau Velocampus yn cynnig hyfforddiant ar feicio, cyfeillio beiciau, cyngor ar ddiogelwch a llwybrau, heblaw am gynnal beiciau.

³⁷ www.cardiffdigs.co.uk

³⁸ www.utravelactive.org.uk/what-we-offer/velocampus-leeds/bike-hire/

3.110 Mae beiciau Velocampus Leeds o safon dda, gan gynnwys clo a goleuadau, ar gael i'w llogi gan y Brifysgol am un wythnos hyd at 12 mis dros flwyddyn academiaidd. Mae angen llofnodi cytundeb llogi a thalu'r ffi llogi a blaendal (tymor £35, hyd at flwyddyn £50, blaendaliadau £100).

3.111 Mae Trwydded Beiciwr Met Caerdydd yn ddewis da ar gyfer myfyrwyr Metropolitan Caerdydd. Darperir y gwasanaeth gan Brifysgol Metropolitan Caerdydd mewn partneriaeth gyda Bws Caerdydd a mae'n cysylltu pob un o dri champws Prifysgol Metropolitan Caerdydd. Gall myfyrwyr a staff brynu trwydded Beiciwr Met, â chymhorthdal y Brifysgol, sy'n caniatáu teithio diderfyn drwy gydol y flwyddyn academiaidd ar holl rwydwaith Bws Caerdydd.

3.112 Mae Prifysgol Caerwysg yn cynnig gwasanaeth minibws am ddim o orsaf reilffordd Dewi Sant Caerwysg i Gampws Streatham ar gyfer staff a myfyrwyr.

3.113 Mae City Car Club yn cynnig dewis amgen cost-efeithiol ac ecolegol gadarnach yn lle perchnogaeth car a dull traddodiadol o logi cerbyd mewn 17 o ddinasoedd y DU. Lleolir cerbydau City Car Club mewn baeau dynodedig ar draws y ddinas a gellir eu harchebu yn ôl yr awr, diwrnod neu am gymaint o amser â sydd ei angen. Ar ben hynny, mae llawer o brifysgolion yn cynnig cynllun rhannu car ar gyfer staff a myfyrwyr fel ei gilydd.

Rheoli Byrddau Gosod

3.114 Mae cynghorau'n cynnwys Cyngor Dinas Leeds, Cyngor Dinas Newcastle, Cyngor Dinas Nottingham, Cyngor Bwrdeistref Charnwood a Chyngor Dinas Brighton and Hove i gyd wedi sicrhau cymeradwyaeth am gyfarwyddyd Rheoliad 7 Deddf Cynllunio Gwlad a Thref (Rheoli Hysbysebion) 1992 mewn cysylltiad â byrddau gosod. Yng Nghymru, mae cyfarwyddyd Rheoliad 7 newydd gael ei gymeradwyo gan Weinidogion Cymru ar gyfer Cyngor Dinas Caerdydd ac mae Cyngor Dinas Abertawe wedi cyflwyno cod gwirfoddol ar gyfer hysbysebwy.

3.115 Cychwynnodd Leeds y defnydd o gyfarwyddyd i gyfyngu ar fyrddau gosod gyda'r cyfyngiad cyntaf yn 2006 yn cwmpasu tair ward mewn ymateb i grynoadau uchel o fyrddau gosod. Yn hytrach na gosod gwaharddiad cyffredinol, mae'r cyngor yn caniatáu i fyrddau gael eu harddangos ble maent yn cydymffurfio â chod a gytunir yn lleol. Mae'r cyngor hefyd yn gweithredu cod gwirfoddol mewn ardaloedd cyfagos, a orfodir yn bennaf gan grwpiau cymunedol a chymdeithasau landlordiaid. Mae'r cod yn pennu meintiau mwyaf ar gyfer byrddau, testun du a gwyn, maint logo, arddangos yn wastad i'r ffyrntiad, pob bwrdd gosod i'w dynnu erbyn mis Tachwedd, tynnu wedi i'r tenantiaeth gael ei rhoi, ac ati. Cymerir camau gorfodi lle na ddilyniir y cod. Rhoddir dolen i'r cod isod.³⁹

3.116 Mabwysiadodd Newcastle god ymarfer gwirfoddol yn 2008 ond canfuwyd bod yr effaith yn gyfyngedig yn unig. O'r herwydd, cyflwynodd gyfarwyddyd Rheoliad 7 drafft ym mis Gorffennaf 2013, gyda chymeradwyaeth yn cael ei rhoi ym mis Awst 2014. Nid yw'r Cyngor yn dilyn model Leeds, lle na chaniateir arwydd heb gydsyniad datganedig. Mae'r swyddogion cynllunio'n fodlon ar effaith y cyfarwyddyd; maent yn amcangyfrif bod oddeutu 80% o'r arwyddion wedi mynd erbyn hyn.

3.117 Mae ymagweddau Leeds a Newcastle tuag at orfodi o dan y cyfarwyddyd yn wahanol iawn ond mae'r ddwy wedi bod yn llwyddiannus. Mae ymagwedd Leeds yn fwy cymhleth ond mae wedi bod yn rhedeg ers talwm. Mae ymagwedd Newcastle yn symlach ac mae wedi bod yn rhedeg am gyfnod cyfyng yn unig hyd yn hyn.

³⁹ <http://www.leeds.gov.uk/docs/1%20Letting%20Board%20Code%20JAN%202013.pdf>

4. Darllen Pellach

Fframwaith Cyfreithiol

- Best Practice Guide: Section 215, Town & Country Planning Act 1990, ODPM, 2005
<https://www.gov.uk/government/publications/town-and-country-planning-act-1990-section-215-best-practice-guidance>
- Anti-Social Behaviour Policing Act 2014: Reform of anti-social behaviour powers – Statutory Guidance for front line professionals, Home Office, July 2014 <https://www.gov.uk/government/publications/anti-social-behaviour-crime-and-policing-bill-anti-social-behaviour>

Arfer Da

- Living Together Working Together, Guild HE, National Union of Students, Universities UK, June 2010 http://www.nus.org.uk/PageFiles/12238/02-07-10_Living_Together_Working_Together.pdf
- 'Studentification': a guide to opportunities, challenges and practice has been published by Universities UK. UUK, London 2006
- Town and Gown Relations: A Handbook of Best Practices, Roger L Kemp, 2013
http://www.rogerkemp.org/town_and_gown_relations_a_handbook_of_best_practices_2013_107166.htm

Gallai dogfennau'r Awdurdodau Lleol canlynol fod yn ddefnyddiol:

- Bath & North East Somerset Council. Houses in Multiple Occupation in Bath, Supplementary Planning Document Consultation Document, September 2012.
- Belfast: A Learning City, Holyland and Wider University Area Strategic Study, Final Independent Consultant's Report March 2012 Louise Browne Associates.
- Brighton and Hove City Council City Plan Part 1 Student Housing Technical Background Paper, Local Development Plan, June 2013.
- Brighton and Hove City Council, Consultation on Policy Options: Student Housing Options Paper, 2011.
- Brighton and Hove City Council, Policy CP21 Student accommodation and Houses in Multiple Occupation.
- Brighton and Hove City Council, Student Housing and Houses in Multiple Occupation Concentration Assessment, December 2011.
- Cyngor Dinas Caerdydd, Letting Boards Evidence Report, Hydref 2014.

- Cyngor Dinas Caerdydd, Stock Condition Survey for HMOs in Gabalfa and Plasnewydd, Mai 2014.
- Cyngor Sir Ceredigion, Gwerthuso'r Cynllun Trwyddedu Ychwanegol ar gyfer Tai Amlfeddiannaeth yng Ngheredigion, Hydref 2013.
- Charnwood Borough Council, Report to Scrutiny Panel – Managing Student Occupancy, 10th Ebrill 2014.
- Charnwood District Council, Charnwood Development Framework, Student Housing Provision in Loughborough, Supplementary Planning Document, Rhagfyr 2005.
- Leeds City Council, The Letting Board Code, Ionawr 2013.
- Leeds Housing, A Strategy for Housing Students in Leeds 2005 – 2010, 2005.
- Leeds, City Council. Policy and Procedure for dealing with Anti-social Behaviour, Ebrill 2012.
- Newcastle City Council, To Let Boards Evidence Report, Mehefin 2013.
- Newport City Council, Local Development Plan – Self Contained Accommodation and Houses in Multiple Occupation 2011 – 2016, Mehefin 2013.
- Oxford City Council, Sites and Housing DPB Background Paper 14 (HMOs), 2012.
- Report to Cabinet Rhondda Cynon Taf County Borough Council, Licensing of Houses in Multiple Occupation, Hydref 2013.
- Southampton City Council. Houses in Multiple Occupation Supplementary Planning Document , Mawrth 2012.
- Swansea City Council, Board to Let – Voluntary Code for Advertisers, Rhagfyr 2013.
- Worcester City Council, Draft Supplementary Planning Document – Houses in Multiple Occupation, Chwefror 2014.
- Wrexham County Borough Council, Private Rented Sector Improvement Strategy 2009 – 2012 (Renting A Real Choice), Mehefin 2009.
- Report to Cabinet City of York Council, Controlling the Concentration of HMOS, Supplementary Planning Document Review, Ionawr 2014.

